nialainen wankeus, joka profetallisten ennustusten mukaan oli kestäwä, tasamääräisessä luwussa sanottu, 70 wuotta (esim. Jer. 25, 11 y. m.), on laskettawa wuodesta 606, jolloin Nebukadnesar ensi kerran walloitti Jerusalemin, wuoteen 537 tahi 536. Jerusalemin ja temppelin häwityksestä (w. 588) palaamiseen asti ei kuitenkaan ollut kuin 51 tahi 52 wuotta. Niistä Israelin waltakunnan asukkaista, jotka Salmanasarin y. m. kautta wietiin Assyriaan wankeuteen, on meillä peräti wähän tietoa. Luultawaa on, että he mielensä mukaan täällä saiwat itse walita asuntopaikkojaan, sekä että he Niniwen kukistumisen jälkeen tuliwat yhteyteen Jerusalemista ja Juudan waltakunnasta tulleitten wankien kanssa Babyloniassa. Apokryfinen Tobian kirja, jos se on jonkunlaisena historiallisena lähteenä pidettäwä, osoittaa, että mainittujen wankien seassa löytyi Jumalata pelkääwäisiä sekä jonkunlaiseen warallisuuteen tulleitakin. Tobian kirjan kertomukset Tobiasta ja hänen pojastaan owat kerrotut tapahtuneeksi Sanheribin ja hänen jälkeistensä aikana.

Babylonian wallan aikana näkyy Juutalaisilla olleen werrattain turwallinen asema. Profeta Jeremia kirjoittaa Jerusalemista ja kehoittaa maanpaossa olewia kansalaisiaan rakentamaan huoneita, istuttamaan puutarhoja, solmiamaan awioliittoja, jotta kansa lisääntyisi, katsomaan sen kaupungin parasta, missä kukin asui, ja rukoilemaan sen edestä, „sillä kosta se menestyy, niin tekin menestytte“ (Jer. 29, 5—7). Wapaasti saiwat he harjoittaa esi-isiensä uskontoa, ja kosk'ei heillä nyt ollut mitään hallinnollista yhdyssidettä keskenään, niin rupesiwat he jälleen tarkoin noudattamaan sukujärjestystä: kullakin suwulla ja huoneella oli wanhimpansa, joita pidettiin kunniassa. Kertomukset Danielista, hänen ystäwistänsä, Esteristä y. m. näyttäwät, että jotkut Juutalaiset wielä saawuttiwat suuren arwon ja kunnian

täällä wieraalla maalla. Niinikään oli niillä, jotka palasiwat Serubabelin johdossa takaisin Kanaanmaalle, paljon palwelijoita eli orjia (Esra 2, 65). Kaikki tämä osoittaa epäilemättä, että Juutalaisten asema wankeuden aikana ulkonaisessa katsannossa, ainakin ajottain ja paikottain, oli turwallinen. Mutta toiselta puolen näkyy myös Raamatun kirjain osoituksista, että kärsimyksiä, wainoa ja wankeutta tuli Juutalaisten osaksi Babylonialaisten puolelta. Esterin kirja puhuu suuresta murha-yrityksestä, joka koski kaikkia Juutalaisia koko waltakunnassa (Ester 3, 13), joka yritys kuitenkin tuli estetyksi ja Juutalaiset saiwat luwan puolustaa itseään ja kostaa wihamiehilleen.

Mitä Juutalaisten uskonnolliseen tilaan tulee, niin olemme jo nähneet, että sydämmen epäusko ja paatumus, epäjumalanpalwelus ja monet riettaat synnit oliwat heidän keskellänsä suuressa määrässä wallinneet; — sehän olikin syynä waltakuntien häwiöön. Sama mielentila seurasi heitä wieraallekin maalle. Senpätähden tarwittiin „demantti-otsainen" mies Hesekiel, joka Herran sanan wasaralla murtaisi heidän kowat sydämmensä. Ja moni todellakin täällä wieraalla maalla oppi tuntemaan Herran rangaistustuomiot ja hänen kurittawan kätensä; moni rupesi näkemään oman wiheliäisyytensä ja Herran hyljätyn kansan wiheliäisyyden. He näkiwät, mitä hywää heillä oli ollut ja mitä kaikkia he oliwat kadottaneet. Katkera suru nousi heidän sydämmeensä, ja he rupesiwat etsimään isäinsä Jumalaa. Nyt eiwät he enää tahtoneet epäjumalia palwella; he oliwat saaneet niistä kyllältään. Jotka tähän mieleen oliwat tulleet, he rupesiwat myös halajamaan kotimaallensa takaisin, Jerusalemin temppelin pyhän paikan läheisyyteen. Wielä oli Herra armollinen; wielä pysyiwät hänen lupauksensa wahwana. Heidän surunsa ja halunsa päästä takaisin isäinsä maalle ja Zioniin on ihanalla tawalla lausuttu psalmeissa 102, 126 ja 137.

Onnettomuus ja kuritus oli siis osalle Juutalaisista ollut hywäksi. Mutta niin ei kuitenkaan kaikkien laita ollut. Suurempi osa maanpaossa olewista Juutalaisista ei ottanut waaria Herran kurituksista eikä profetain kehoituksista parannukseen ja ennustuksista tulewasta Kristuksesta. He unohtiwat Herran lupaukset, ja sentähden rupesiwat he, hakien onnensa ainoastaan näissä maallisissa, tytymään oloonsa wieraalla maalla, eiwätkä ikäwöineet Jerusalemiin ja kotimaallensa takaisin. Kun sentähden Kyron lupakirja palaamiseen annettiin, niin oli ainoastaan noin 50,000, siihen luettuna palwelijat, halukkaita palaamaan. Suurempi osa kansaa siis jäi wieraalle maalle asumaan ja katosi täällä wähitellen tuntemattomaan kohtaloon.

Luultawaa on, että tieteelliset tutkimiset wielä tulewaisuudessa monessa kohden walaisewat Juutalaisten olosuhteita Babylonialaisen wankeuden aikana. Maasta löydetyt monet tuhannet sawitauluja, jotka parhaasta päästä owat Nebukadnesarin ja hänen jälkeistensä ajoilta, sisältäwät kirjoituksia, joissa kosketellaan kaikellaisia asioita, niinkuin maatilojen ja talojen ostoa ja myyntiä, rahojen lainaamista, orjakauppaa y. m. s., ja joissa löytyy paljon selwästi hebrealaisia nimiä.

— —

71. Palaus wankeudesta ja temppelin uudelleen rakentaminen.

(Esra 1—6 l.)

Herran lupaukset pysywät aina wahwana. Hän palautti kansansa wankeudesta, antoi heidän tulla kotomaallensa jälleen ja walmisti Juudan ja kaikki kansat maan päällä sitä pelastusta wastaanottamaan, jonka hän oli oman Poikansa kautta toimittawa. Kuinka ihmeellistä! Profetat oliwat, niinkuin jo on kerrottu, edeltäpäin ennustaneet wankeudesta palaamisen ja sen yhteydessä kuwanneet Messiaan waltakunnan ihanuutta. Profeta Jesaja oli 200 wuotta edeltäpäin maininnut Koreksen nimen ja ilmoittanut, että Herra oli hänelle antawa waltakunnan, ja että hän oli täyttäwä Herran tahdon, niin „että Jerusalemille sanotaan: ole rakennettu, ja temppelille: ole perustettu“ (Jes. 44, 28; 45, 1 ss). Ja niin todellakin tapahtui. Kun Elamin kuningas Kyros (Kores *) oli Babylonin walloittanut ja tehnyt lopun Babylonian waltakunnasta (w. 538), antoi hän seuraawana wuonna (hallituksensa ensimmäisenä wuonna, Esra 1, 1) julistaa alamaisilleen seuraawasti: „Herra taiwaan Jumala on antanut minulle kaikki maan waltakunnat ja käskenyt minun rakentaa itsellensä huoneen Jerusalemiin, joka on Judasa. Kuka ikänänsä teidän seassanne on kaikesta hänen kansastansa, olkoon hänen Jumalansa hänen kanssansa! ja hän menköön Jerusalemiin, joka on Judasa, ja rakentakoon Herran, Israelin Jumalan huoneen; hän on Jumala, joka Jerusalemissa on. Ja kaikkia jääneitä kaikissa paikoissa, kussa he muukalaisina owat,

*) Kyros (kreikank.) kuuluu latinaksi Cyrus, hebreankielellä Koresch, babylonian kielellä Kûrasch, Kurschu, ja wanhalla persiankielellä Kurus tahi Kuras, kuten Kyros nimittää itseänsä eräässä löydetyssä kirjoituksessa.

pitää sen paikan kansan auttaman hopialla ja kullalla, tawaralla ja juhdilla sekä wapaaehtoisilla lahjoilla Jumalan huoneesen Jerusalemissa." — Tämä Kyron merkillinen julistus osoittaa suurta kunnioitusta Israelin Jumalaa kohtaan. Näin ihmeellisellä tawalla saattaa Herra pakanallisia hallitsijoitakin johtaa. Sentähden kertoo Raamattu, että Herra „herätti Koreksen hengen" (Esra 1, 1). Mahdollista on, että Daniel, joka oli Babylonian hallitsijoille ilmoittanut Israelin Jumalan kunnian, ja joka wielä eli, nytkin oli wälikappaleena, jonka kautta Kyros tuli tuntemaan Israelin Jumalan ja profetain ennustukset.

Kuninkaan julistuksen johdosta walmistiihe matkalle kotimaalleen joukko Israelin lapsia, yhteensä 42,360, joita seurasi 7,337 palwelijata ja piikaa sekä 200 weisaajaa (toisen luettelon mukaan 255, Neh. 7, 67), miehiä ja waimoja. Suurempi osa näistä, eli 29,829, oli Judan ja Benjaminin suwuista. Tämä kotia palaawain joukko oli nähtäwästi wähäinen osa kaikista wieraalla maalla oleskelewista Juutalaisista. Muut katsoiwat parhaaksi jäädä tänne wieraalle maalle. **Serubabel**, joka oli Dawidin suwusta ja Sealthiel'in, Jojakinin pojan poika, ja ylimmäinen pappi **Jesua** johdattiwat palaawia. Ja kuningas Kores käski antaa Serubabelille kaikki ne kultaiset ja hopiaiset astiat, maljat, lusikat, weitset, kupit y. m. astiat, kaikkiansa 5,400 kappaletta, jotka kuningas Nebukadnesar oli ottanut Jerusalemin temppelistä. Palaawaiset saiwat myöskin hopiata ja kultaa ja muita lahjoja wieraalle maalle jääneiltä Israelilaisilta temppelin rakentamista warten Jerusalemissa. Ja niin he läksiwät matkalle kaiken omaisuutensa ja karjansa kanssa.

Kanaanmaalle tultuansa kokoontuiwat he kaikki seitsemännen kuukauden 1 p:nä ja rakensiwat alttarin Herralle ja uhrasiwat siinä polttouhria. Kaikkien sydän oli

nyt täynnä kiitollisuutta Herraa kohtaan, joka oli täyttänyt lupauksensa ja antanut kansansa tulla kotimaallensa jälleen. Jokapäiwäiset uhrit paloiwat alttarilla, ja kansa wietti Lehtimajan juhlaa Mooseksen lain käskyn mukaan. Sen jälkeen ryhdyttiin heti temppelin rakentamiseen. Palkattiin kiwenhakkaajia ja rakentajia; palkattiin niinikään Sidonilaisia ja Tyrolaisia tuomaan sedripuita Libanonista merta myöten Jaffoon, josta ne sitten kuljetettiin Jerusalemiin (aiwan niinkuin Salomon temppeliä rakennettaessa oli tehty). Toisena wuonna Jerusalemiin tulosta toisella kuukaudella (Esra 3, 8) laskettiin uuden temppelin perustus samalle paikalle, Morian wuorelle, jossa Salomon temppeli oli seisonut. Rakentajien perustusta laskiessa seisoiwat papit juhlapukuun puettuina, waskitorwet käsissä, ja kaikki weisaajat Lewiläisistä kanteleilla warustettuina. Ja wuorottain he weisasiwat, kiittäen ja ylistäen Herraa, että „hän on hywä ja hänen laupeutensa pysyy iankaikkisesti." Kaikki kansa yhtyi tähän ja „huusi korkealla äänellä, kiittäen Herraa, että Herran huoneen perustus oli laskettu". Tämä oli juhlallinen hetki. Mutta moni wanhoista papeista ja päämiehistä, jotka oliwat nähneet Salomon temppelin, itkiwät. Toiset huusiwat riemusta, toiset kyyneleillä, niin „ettei kansa woinut eroittaa ilon ääntä itkun äänestä." — Wilpittömästä sydämmestä läksi kansan riemu. Raskaat kuritukset oliwat saattaneet nämä kotiapalaawaiset Juutalaiset haluikkaiksi Herraa palwelemaan ja hänen armoansa etsimään. Sentähden he näin riemuitsewat nähdessään ja tuntiessaan Herran hywyyttä.

Mutta kaikki ihmisten hurskaat yritykset Jumalan [illegible] hywäksi saawat käydä koettelemuksen tulen läpi. Koettelemukset kohtasiwat temppelin rakentajia. Kun Samarialaiset saiwat kuulla, että Herran temppeliä rakennetaan, tuliwat he Jerusalemiin ja sanoiwat Serubba-

belille ja päämiehille: „Me rakennamme teidän kanssanne, sillä me etsimme teidän Jumalaanne, niinkuin tekin." Mutta Juutalaiset eiwät sitä sallineet, sillä oikea usko ja puhdas jumalanpalwelus oli nyt tullut heille kalliiksi, ja Samarialaiset oliwat puoleksi pakanoita. Kun Samarialaiset saiwat kieltäwän wastauksen pyyntöönsä, rupesiwat he wihaamaan Juutalaisia ja tahtoiwat estää temppelin rakennuksen. Tämä Samarialaisten ja Juutalaisten wälinen wiha, jolla oli juurensa jo entisissä ajoissa, oli hywin kiihkeä, ja se pysyi aina olemassa myöhempinäkin aikoina. Samarialaiset palkkasiwat miehiä, jotka Persian howissa panetteliwat Juutalaisia, ja osoittiwat nähtäwästi muullakin lailla wihaansa. Waikkeiwät heidän yrityksensä kuninkaan howissa aiwan onnistuneetkaan, aikaansaiwat he kuitenkin sen, että „he heikonsiwat Judan kansan kädet ja peljättiwät heitä rakentamasta." Juutalaiset eiwät rohjenneet jatkaa temppelin rakennusta *). Lewäperäisyyttä ja oman woiton pyyntöä wähitellen wielä yhtyi tähän pelkoon. Juutalaiset rupesiwat etupäässä pitämään huolta omista rakennuksistaan ja pelloistaan, ja niin keskeytyi temppelin rakennus aina Darius Hystaspeen pojan hallitukseen asti.

Tämmöisestä lewäperäisyydestä Herran huoneen asiassa herättiwät profetat Haggai ja Sakarja kansan. Woimallisesti he nuhteliwat sekä päämiehiä että kansaa, ja kehoittiwat rohkeasti ryhtymään temppelin rakentamiseen. Silloin otti kansa waarin profetain sanasta, ja Dariuksen hallituksen alussa ruwettiin jatkamaan Herran huoneen rakennusta. Kun Tatnai, persialainen maa-

*) Esran kirjan 4, 6—23, joka puhuu Samarialaisten walituksista kuninkaille Ahaswerolle ja Artasastalle, on tähän paikkaan sopimattomasti liitetty kohta: se koskee selwästi myöhempiä walituksia Jerusalemin muurien rakentamisen johdosta. Kuningas Ahaswerus on Xerres ja Artasasta Artaxerxes Longimanus.

herra Eufrat-wirran länsipuolisessa maakunnassa, sai tämän tietää, tuli hän Jerusalemiin ja kysyi Juutalaisilta, kuka heille oli luwan antanut rakentaa temppeliä ja muureja. Kun Juutalaiset nyt wetosiwat kuningas Koreksen käskykirjaan, lähetti maaherra ilmoituksen ja kertomuksen asiasta kuningas Dariukselle. Darius antoi etsiä kuninkaallisesta arkistosta, joka oli Ahmetan linnassa (Ekbatanassa) Median maalla, ja täältä löydettiinkin kertomus Koreksen julistuksesta (6, 2—5). Nyt antoi Darius käskyn Tatnaille, että hän sallisi Juutalaisten rauhassa rakentaa Jumalansa huonetta, ja että hän wielä maakunnan weroista suorittaisi maksut työmiehille sekä toimittaisi uhreihin tarwittawat eläimet, jotta uhrattaisiin „taiwaan Jumalalle" ja „rukoiltaisiin kuninkaan ja hänen lastensa edestä." Maaherra teki, niinkuin kuningas oli käskenyt. Temppelin rakennus edistyi nyt nopeasti, niin että se saatiin walmiiksi kolmantena päiwänä Adar-kuussa *) Dariuksen hallituksen kuudentena wuonna (w. 515). Kaikki kansa kokoontui senjälkeen Jerusalemiin, ja ilolla wietettiin Jumalan huoneen wihkimisjuhlaa. Herralle uhrattiin tässä juhlassa 100 kalppia, 200 oinasta, 400 karitsaa ja 12 kauriista, yksi kunkin Israelin sukukunnan syntein puolesta. Papit asetettiin wuoroihinsa ja lewiläiset järjestyksceensä palwelemaan Jumalaa, niinkuin Mooseksen kirjassa on säädetty. Kun sitten ensimmäisen kuukauden 14 päiwä tuli, wietti kansa ilolla ensimmäistä pääsiäisjuhlaa uudessa temppelissä.

Tämä Serubabelin temppeli ei ollut niin loistawa, eikä kenties niin suurikaan kuin Salomon temppeli oli ollut. Kaikkein pyhimmästä oli liiton arkki ja kerubimit poissa; sen sijaan oli waan pantu kiwi, jonka päälle

*) Kuukausista katso s. 180.

ylimmäinen pappi suurena sowintopäiwänä asetti suitsutusastiansa. Niinikään oli pyhässä 1 kultainen seitsenhaarainen kynttiläjalka ja 1 näköleipäin pöytä, sen sijaan kuin niitä kumpiakin ennen oli ollut 10. Koska liiton arkkia ja armo-istuinta ei ollut, niin ei myöskään Herran kunniata astunut alas eikä pilweä näkynyt, niinkuin todistuksen majassa ja Salomon temppelissä. Mutta waikka Herra ei näkywäisessä muodossa kunniansa läsnäoloa osoittanut, niin oli kuitenkin kunnia tulewa tälle huoneelle, sillä sen aikana oli **pakanain toiwo** tulewa. Profeta Haggai ennustaa sentähden: „**Silloin tulee pakanain toiwo,** ja **minä täytän tämän huoneen kunnialla, sanoo Herra Sebaot. — Tämän jälkimäisen huoneen kunnia on olewa suurempi kuin ensimmäisen, sanoo Herra Sebaot** (Hagg. 2, 7. 9).

---

72. Ester.

Esterin kirja.

Ainoastaan wähäinen osa Juutalaisista oli Serubabelin johdossa palannut kotimaallensa. Suuri joukko heitä asui edelleen laajan Persian waltakunnan eri maakunnissa. Myöskin oli heitä Susan'in *) kaupungissa, joka Darius Hystaspeen pojan aikana oli waltakunnan pääkaupunki (Esra 1, 2 y. m.; Neh. 1, 1), ja moni heistä saawutti rikkautta ja kunniata, niin että se herätti pakanain kateellisuutta. Esterin kirja kertoo meille tapauksen, kuinka juutalainen tyttö **Ester**, Juudan suwusta, pääsi

*) Susan (Susa), jonka rauniot wielä tänäpäiwänä osoittawat muinaista loistoa, sijaitsi siinä paikassa, jossa nykyiset Schatt-el-Arabiin laskewat joet Kerchah ja Karun juoksussaan lähenewät toisiansa.

kuninkaan suosioon ja koroitettiin kuningattareksi, ja kuinka hän sekä hänen holhojansa Mordekai pelastiwat waltakunnassa asuwaiset Juutalaiset heitä uhkaawasta waarasta.

Kuningas Ahaswerus*) walmisti kerran suuret pidot waltakuntansa mahtawille, osoittaaksensa heille kunniansa ja herrautensa. Pitojen wiimeisenä päiwänä, „koska kuningas oli iloinen wiinasta", lähetti hän kamaripalwelijansa kanssa sanan kuningatar Wastille ja käski häntä tulemaan kuninkaan eteen. Ahaswerus tahtoi nimittäin kansalle ja päämiehille näyttää kaunista puolisoansa. Mutta Wasti ei totellut tätä halwentawaa käskyä, jonka kuningas oli kamaripalwelijain kautta lähettänyt. Silloin wihastui tämä oikullinen kuningas ja hylkäsi puolisonsa. Kun sitten kuningas tahtoi howiin kutsutuista neitsyeistä walita itsellensa uuden puolison, käwi niin, että Hadassa eli Ester**), juutalainen orpotyttö Juudan suwusta, woitti kuninkaan suosion ja koroitettiin kuningattareksi. Lankonsa ja holhojansa Mordekain neuwosta salasi Ester sukuperänsä kuninkaalta. Samaan aikaan kuin Ester oli tullut kuningattareksi, ilmiantoi Mordekai Esterille salaliiton, jonka kaksi kuninkaan palwelijata oliwat tehneet kuninkaan henkeä wastaan, ja Ester ilmoitti sen kuninkaalle, joten kuninkaan henki pelastui ja salaliittolaiset hirtettiin.

Sen jälkeen koroitti Ahaswerus Hamanin, erään Amalekilaisen, suureen arwoon, ja oli antanut käskyn, että kaikkien piti notkistaa polwensa tämän hänen lem-

*) Kreikkalaiset kutsuiwat häntä Xerxes; hän oli Dariuksen jälkeinen kuningas ja hallitsi tawallisen laskun mukaan w. 485—465. Mitä yleinen historia tietää tämän kuninkaan mahtawuudesta, wallanhimosta ja oikuista, on aiwan yhtäpitäwätä sen kanssa, mitä Esterin kirjassa kerrotaan Ahaswernksen luonteesta.

**) Hadassa, s. o. myrtti, Ester s. o. tähti.

mittynsä edessä. Mutta Mordekai, joka istui kuninkaan portissa, ei suostunut tämmöiseen jumalattomaan ihmispalwelukseen. Silloin Haman tuli kiukkua täyteen, ja hän rupesi wihaamaan ei ainoastaan Mordekaita, waan kaikkia Juutalaisia. Sopiwassa tilaisuudessa selitti hän kuninkaalle, että Juutalaiset owat waltakunnan wihollisia ja lupasi kuninkaan tawarawarastoon toimittaa (luultawasti Juutalaisten ryöstetystä omaisuudesta) 10,000 talenttia hopiata, jos kuningas suostuisi antamaan käskyn, että Juutalaiset koko waltakunnassa määräpäiwänä hukutettaisiin. Kuningas suostui tähän, ja käsky julistettiin kaikissa maakunnissa, että Juutalaiset kaikkialla waltakunnassa 12 kuukauden eli Adar-kuun 13 päiwänä hukutettaisiin ja heidän tawaransa ryöstettäisiin.

Kun tämä käsky oli julistettu, syntyi Juutalaisten kesken suuri parku, ja he paastosiwat ja „makasiwat säkissä ja tuhwassa." Mordekai lähetti sanan kuningatar Esterille ja waati häntä kuninkaalta rukoilemaan armoa Juutalaisille. Kun Juutalaiset Susanissa oliwat Esterin tähden paastonneet kolme päiwää, meni hän kutsumatta kuninkaan luo. Ester, woitti kuninkaan suosion; kuningas ojensi kultaisen waltikkansa Esteriä kohden ja sanoi: Kuningatar Ester, mikä sinun on ja mitäs anot? Puoleen waltakuntaani asti sinulle annetaan." Silloin Ester, rukoili kuningasta tulemaan Hamanin kanssa luokseen pitoihin. Kun kuningas sitten ehtoolla istui aterialla kuningattaren luona, kehoitti hän Esteriä lausumaan pyyntönsä: „Mitä pyydät, se sinulle annetaan." Mutta Ester ei wielä lausunut anomustaan, waan pyysi kuningasta ja Hamania aterialle myöskin seuraawana päiwänä. Iloisena ja ylpeänä hänelle osoitetusta suuresta kunniasta läksi Haman kuningattaren pidoista kotia. Kuninkaan portissa näki hän wihansa esineen Mordekain siinä istuwan, ja hänen sydämmensä tästä kiihtyi. Waimonsa

ja ystäwäinsä neuwosta pystytti hän heti puun, ja aikoi seuraawana päiwänä kuninkaalta anoa, että Mordekai siihen hirtettäisiin.

Sinä yönä ei kuningas saanut unta. Hän käski sentähden tuoda aika- ja muistokirjat esille, jotta niistä luettaisiin kuninkaalle. Kun nyt luettiin kertomus Mordekain kautta ilmitulleesta salaliitosta kuningasta wastaan, kysyi kuningas: „Mitä kunniaa tahi hywää on Mordekaille sentähden tehty?“ Mutta kun hän sai kuulla, ettei hänelle ollut mitään tehty, antoi hän kutsua Hamanin ja kysyi häneltä: „Mitä sille miehelle pitää tehtämän, jota kuningas tahtoo kunnioittaa?„ Haman, joka paisuneessa sydämmessään ajatteli kuninkaan aikowan häntä kunnioittaa, wastasi, että se mies olisi puettawa kuninkaallisiin waatteisiin, ja kruunu päässä asetettawa kuninkaan oman hewosen selkään, ja yhden ylimmäisistä päämiehistä pitäisi taluttaa hewosta kaupungin kaduilla ja olisi huudettawa hänen edellänsä: Niin sille miehelle tehdään, jota kuningas tahtoo kunnioittaa.“ Niin kuningas käski Hamania heti sillä tawalla tekemään Mordekaille. Haman teki, niinkuin kuningas oli käskenyt, ja talutti hewosta, jonka selkään Mordekai oli istutettu, kaupungin kaduilla. Pahoilla mielin ja aawistaen pahaa palasi Haman senjälkeen kotiansa.

Kuninkaan kamaripalwelijat tuliwat nyt ja kiiruhtiwat Hamania joutumaan kuningattaren pitoihin. Pidoissa istuessaan kuningas taas kehoittaa Esteriä ilmaisemaan pyyntönsä. Silloin Ester ilmoittaa kuninkaalle kansallisuutensa ja pyytää armoa oman itsensä ja kansansa edestä. Niin kuningas sanoi Esterille: „Kuka se on tahi kussa se on, joka tohtii senkaltaista ajatella tehdäksensä?“ Silloin wastasi Ester: „Se wihamies ja wainooja on tämä paha Haman.“ Nyt nousi kuningas wieraspidoista ja oli suuresti wihoissansa. Ja hän antoi

hirttää Hamanin siihen puuhun, jonka tämä oli Mordekaita warten pystyttänyt. Nyt koroitettiin Mordekai Hamanin sijaan, ja kun ei kuningas woinut peruuttaa kerran julistettua käskyänsä, julkaisi hän alamaisilleen uuden käskykirjan, jossa hän salli Juutalaisten kokoontua ja puolustaa itsiänsä wihamiestensä yrityksiä wastaan. Tällä lailla Juutalaiset pelastettiin uhkaawasta waarasta, ja ilo ja riemu oli kaikkialla heidän keskellänsä.

Tämän tapauksen johdosta wiettiwät Juutalaiset joka wuosi Purim-juhlaa Adar-kuun 13 p:nä. Purim-nimi (Pur—arpa) on syntynyt sen johdosta, että Haman oli juuri heittänyt onnen-arpaa, silloin kuin hän pyysi kuningasta antamaan käskyä Juutalaisten häwittämisestä. — Esterin kirjan historiallista arwoa on epäilty, ja kirkko oli kauan epätietoinen, ottaisiko se tätä kirjaa kanonisten kirjain joukkoon. Mutta se seikka, että Juutalaiset aina wanhenden ajoilta asti uskollisesti owat Purim-juhlaa wiettäneet, todistaa, että tapaus todellakin on historiallinen. Kirkko onkin yhä edelleen säilyttänyt Esterin kirjaa kanonisten kirjain joukossa, mutta n. k. „kappaleita Esterin kirjasta" on luettu apokryfisiin kirjoihin.

73. Esra ja Nehemia.

Esra 7—10 l. ja Nehemian kirja.

Persian kuningas Darius oli ollut suosiollinen Juutalaisille. Wihollisistaan huolimatta oliwat he saaneet temppelin walmiiksi, juhlallisesti sen wihkineet ja ylistäneet Herraa sekä warmaankin sen jälkeen yhä rohkeammalla mielellä ja turwallisemmin ruwenneet kotimaassansa asumaan. Mutta tätä hywää tilaa ei kauan kestänyt. Tosin Raamattu ei kerro mitään näiltä nyt seuraawilta ajoilta, aina Esran aikoihin asti, mutta muutamia tietoja se kuitenkin antaa meille, jotka näyttäwät, että yhdeltä puolen wihollisten, etupäässä Samarialaisten, wehkeet ja toiselta puolen kansan welttous jumalanpelwossaan ja taipuwaisuus pakanallisiin tapoihin saattoiwat Juutalaiset wähitellen taas surkuteltawaan tilaan. Haggain ja Sakarjan herätyssaarnoja ja lohdduttawia ennustuksia ei enään kuulunut, ja toisia Herran profetoja ei ilmestynyt, ennenkuin Maleaki Nehemian aikana taas ja wiimeisen kerran julisti profetalliset todistuksensa.

Persian kuninkaitten Ahasweruksen*) ja Artasastan**) aikana, wiimemainitun hallituksen alussa, lähettiwät Juutalaisten wihollisen Samariassa ja maakunnissa Eufrat-wirran länsipuolella walituskirjoja kuninkaalle. Tämmöisen walituksen johdosta kirjoitti Artasasta heille wastaukseksi, lausuen muun muassa: „Antakaat siis käsky, että niitä miehiä (Juutalaisia) estetään rakentamasta kaupunkia, siksi kuin itse annan käskyn", ja wihollisen päämiehet tuliwatkin heti Jerusalemiin ja estiwät Juutalaisia „käsiwarrella ja wäkiwallalla" (Esr. 4, 6—23).

*) Xerxes, joka hallitsi w. 485—465.
**) Artaxerxes Longimanus, joka hallitsi w. 465—424.

Mutta Herra auttoi wielä kansaansa. **Esra**, Serajan poika, „toimellinen kirjanoppinut Moosesksen laissa", woitt kuninkaan suosion, niin että „kuningas antoi hänelle kaikki, mitä hän anoi." Kuningas Artasastan lupakirjalla läksi Esra, joka nähtäwästi oli saanut tiedon kansansa surkeasta tilasta Jerusalemissa ja muutoinkin tahtoi siirtyä takaisin luwattuun maahan asumaan, tämän kuninkaan seitsemäntenä wuonna Jerusalemiin. Hän kokosi Ahawan wirran tykö kaikki ne Israelin kansan päämiehet, jotka tahtoiwat palata kotimaahan. Täällä he paastosiwat, rukoiliwat Jumalata ja walmistiiwat matkalle. Paitsi pappeja oli palaajia päälle 1,500 miehen; wasta erityisen kehoituksen johdosta liittyi näihin joukko Lewiläisiä ja 220 Netinimeistä.*) Kuningas oli runsaalla kädellä lahjoittanut Esralle hopiata ja kultaa sekä myös astioita ja muita tarwekaluja temppelin palwelusta warten ja muihin tarpeisiin. Niinikään antoi hän käskyn weronhaltijoille sillä puolen Eufratia, että he toimittaisiwat rahaa ja ruokatawaroita sen mukaan kuin Esra waatisi. „Kaikkia, mitä taiwaan Jumalan laki waatii, se pitää taiwaan Jumalan huoneelle juuri nopiasti tehtämän, ettei hänen wihansa tulisi kuninkaan waltakunnan ja hänen lastensa päälle."

Näin warustettuna läksi Juutalaisten joukko Babelista ensimmäisenä päiwänä ensimmäisessä kuussa kuningas Artasastan 7:nä wuonna (w. 458). Mitään sotawäkeä ja ratsumiehiä warjelemaan heitä wihollisilta he eiwät kuninkaalta pyytäneet, sillä he uskoiwat, että „Jumalan käsi on hywäksi kaikille niille, jotka häntä etsiwät" (8, 22). Wiidennen kuun ensimmäisenä päiwänä he Her-

*) Netinimit oliwat ennen olleet temppelin palwelijoita eli orjia. He oliwat luultawasti Joosuan aikuisten Gibeonilaisten (katso s. 318) jälkeisiä. Dawid ja Salomo lisäsiwät näitten lukua wielä sotawangeilla.

ran käden suojaamina saapuiwat Jerusalemiin. Heti neljäntenä päiwänä tulonsa jälkeen antoi Esra punnita kaiken hopian ja kullan sekä astiat, jotka oliwat mukanansa tuoneet, ja jätti ne temppelin esimiesten haltuun; niin myös antoi hän kuninkaan käskykirjat maaherroille ja päämiehille. Mutta Herran temppelissä uhrattiin runsaita synti-uhria ja poltto-uhria Herralle koko Israelin puolesta.

Kun nämä oliwat tapahtuneet, tuliwat muutamat päämiehet Esran luo ja ilmoittiwat, että kansa ynnä papit ja lewiläiset ja etupäässä päämiehet oliwat ottaneet itselleen emäntiä ympärillä asuwista pakanallisista kansoista. Tämän kuultuansa Esra murehti suuresti; rewäistyissä waatteissa istui hän temppelin edessä kaiken päiwää aina ehtoo-uhrin aikaan asti ja itki. Suuri joukko kansaa kokoontui hänen tyköönsä ja itki hänen kanssaan. Ja ehtoolla Esra lankesi polwilleen, nosti kätensä Herran puoleen ja tunnusti hartaassa rukouksessa (9,6—15) omansa ja kansansa synnit ja wiheliäisyyden Herran edessä, turwaten hänen armoonsa. Kansa oli suuresti murheissansa, ja kun Esra oli rukouksensa lopettanut, nousi Sekania, Jehielin poika, kansan keskeltä, sanoen: „Me olemme rikkoneet Jumalaamme wastaan, että olemme ottaneet muukalaiset waimot maan kansoista; mutta wielä on toiwo Israelilla tässä asiassa", ja kehoitti tekemään liiton Jumalan kanssa ja eroittamaan pois kansan keskeltä kaikki pakanalliset waimot ja niistä syntyneet lapset. Kansa suostuikin tähän, ja Esra wannotti papit, lewiläiset ja kansan wanhimmat tekemään tämän sanan jälkeen. Nyt kutsuttiin kaikki Juutalaiset kokoontumaan Jerusalemiin, johon he tuliwatkin yhdeksännen kuun 20 päiwänä. Täällä kansa istui kadulla Herran huoneen edessä ja wärisi sekä asian tähden että wilun tähden, koska oli sade-aika; ja kun Esra nyt wakawasti nuhteli heitä heidän synnistään

ja kehoitti kaikkia eroittaimaan pois pakanallisista kansoista ja luowuttamaan luotaan kaikki muukalaiset waimot, niin wastasi koko kansa korkealla äänellä: „Tapahtukoon niinkuin sinä meille olet sanonut!“ Mutta koska oli mahdotonta toimittaa tätä samalla kertaa koko kansassa, niin asetettiin päämiehet ja heidän luoksensa Jerusalemiin kokoontui aina yhdestä kaupungista kerrassaan ne, jotka oliwat muukalaisia waimoja naineet, ynnä sen kaupungin wanhimpain ja tuomarien kanssa. Kymmenennen kuukauden 1 päiwänä tämä toimitus aljettiin, ja päätettiin ensimmäisen kuun 1 p:nä. Näin eroitettiin pois kaikki muukalaiset waimot, ja Juutalaiset pelastettiin waarasta joutua epäjumalanpalwelukseen tahi muuttua pakanallisiksi kansaksi.

Waikka Esran hartaitten ja woimallisten toimien kautta warsinainen reformatsioni eli uudistus syntyi Juutalaisten kesken, niin ei ollut heidän tilansa wielä kuitenkaan hywä. Jerusalemin muurit oliwat yhä wielä rakentamatta*), ja kaupunki sekä sen kautta koko maa oli awoinna ja turwatonna wihollisten hyökkäyksiä wastaan. Jos Juutalaisten tila olisi pitemmäksi aikaa jäänyt näin turwattomaksi, niin olisiwat he warmasti joutuneet wihollistensa woltaan ja sekoittuneet yhteen pakanallisten kansain kanssa; he eiwät olisi millään tawalla woineet estää wieraita kansoja wähitellen tunkeutumasta maahan ja sekaantumasta heihin. Jerusalemin muurien rakentaminen ja kansan järjestäminen itsehallintoon ja yhteiskunnalliseen järjestykseen, mikäli se oli mahdollinen wieraan wallan alaisuudessa, tuli wälttämättömän tarpeelliseksi. Mutta kuka oli sen toimittawa ja millä tawalla oli se aikaan saatawa? Herralla on omat tiensä, ja hän

*) Juutalaiset oliwat nähtäwästi yrittäneet niitä rakentamaan (esim. Esra 4, 12), mutta wihollisset oliwat ne taas polttaneet ja häwittäneet.

wielä johdatti kansaansa. Hänen johdantonsa kautta se saatiin aikaan.*

Nehemia, Hakalian poika, oli suosittu mies kuningas Artasastan howissa; kuningas oli hänen korottanut juomanlaskijakseen. Artasastan 20 hallituswuonna (w. 445) Kislew- eli 9:llä kuulla tapahtui, Nehemian ollessa Susanin linnassa, että yksi hänen weljistänsä tuli Jerusalemista ja kertoi, kuinka Juutalaiset siellä eliwät „suuressa onnettomuudessa ja hädässä", ja kuinka Jerusalemin muurit yhä edelleen oliwat hajoitetut ja tulella poltetut. Kun Nehemia tämän kuuli, murehti hän monta päiwää, itki, paastosi ja rukoili Jumalata. Hän tunnustaa kansansa synnit, rukoilee Herralta armahtamista Moosekselle annettujen lupauksien perustuksella ja pyytää, että Herra antaisi hänen saada armon kuninkaan edessä (Neh. 1, 5—11). Nehemian palawa sydän oli syttynyt, ja Jumalan awulla tahtoi hän jotain tehdä kansansa edestä. Kolme kuukautta sen jälkeen, kun Nehemia kuninkaan aterioidessa seisoi ja ojensi hänelle juoma-astian, puhutteli kuningas häntä, sanoen: „Miksi niin surkealta näytät etkä kuitenkaan ole kipeä? Ei se muuta ole, waan murhe on sinun sydämmessäsi." Silloin Nehemia, waikka hän tosin pelkäsi sangen kowin, ilmoitti kuninkaalle sydämmensä surun, ja kun kuningas suosiollisesti kysyi: „Mitä siis anot?" huokasi hän sydämmessään Jumalan tykö ja lausui rohkeasti kuninkaalle: „Jos se kelpaa kuninkaalle, ja jos palwelijasi on sinun edessäsi kelwollinen: että lähettäisit minun Juudaan, isäni hautaus-kaupunkiin, rakentamaan sitä." Niin kuningas ja kuningatar, joka hänen wieressänsä istui, suostuiwat Nehemian pyyntöön; tahtoiwat waan tietää aikaa, kuinka kauan hän wiipyisi sillä matkalla. Kuningas lähetti myös

*) Katso tämän kirjan kolmannen wihkon kanssa ilmestynyttä Palestinan karttaa.

kirjat päämiehille toisella puolen Eufratia, että he auttaisiwat Nehemiaa, sekä kuninkaallisten metsien hoitajalle, että hän antaisi hirsiä linnan porttien rakentamiseen. Niinikään lähetti hän Nehemian suojeluksekſi tiellä „sodanpäämiehiä ja hewosmiehiä." — Näin ihmeellisesti johti Herra asiat. „Hän tietää awun ajan parhaan, Neuwons' on aina wiisahin." Ja näinmuodoin saattoi asia tapahtua, joka historiassa todellakin on ihme, että Jerusalemin muurit rakennettiin ja Juutalaisten yhteiskunta uudelleen järjestettiin.

Tultuansa Jerusalemiin, ryhtyi Nehemia heti rohkeasti ja arwelematta toimeen. Kolmen päiwän kuluttua, läksi hän muutamien miestensä seurassa yöllä tarkastamaan kaupungin asemaa ja wanhojen muurien tilaa. Hän ratsasti ulos laaksoportista *), tuli sontaportille ja kiersi sieltä ympäri koko kaupungin. Ei kukaan, ei kansan ylimmäisetkään, tiennet tästä eikä Nehemian aikomuksista. Mutta senjälkeen kutsui hän kokoon kansan wanhimmat, puhui heille Juudan kansan nykyisestä onnettomasta tilasta sekä kertoi heille, kuinka Jumala oli johdattanut hänen asiansa Persian kuninkaan luona sekä kuninkaan suosiollisista sanoista. Nehemia onnistui. Wakawasti lausuiwat kansan wanhimmat: „Nouskaamme siis ja rakentakaamme!" ja kaikkein sydämmet yhtyiwät wahwaan päätökseen. Ja kohta ryhdyttiinkin rakennustyöhön. Papit rakensiwat etupäässä lammasportin luota kalaporttiin päin; ja työ pantiin alkuun samalla kertaa kaikkialla. Kullekin suwulle ja huonekunnalle oli määrätty oma työ-alansa. Jotka Jerusalemissa oliwat asuneet, rakensiwat kukin huoneittensa kohdalla. Näinmuodoin työ alotettiin lujalla luottamuksella ja suurella kiireellä. — Mutta onnistuukohan tämä mahdottoman roh-

*) Katso tämän kirjan kolmanteen wihkoon liitettyä Palestinan karttaa.

kea yritys? Eiköhän wihollisten kateus ja wäkiwalta, Persian kuninkaan epäluulo ja Juutalaisten oma welttous ja omanwoiton pyyntö tee kaikkia näitä hywiä päätöksiä ja yrityksiä tyhjiksi?!

Juutalaisten pääwiholliset oliwat Samarialaisten päämies, Horonilainen (Bethoronissa asuwa) Sanballat, Ammonilainen Tobija ja Arabialainen Gesem. Kun nämä saiwat tietää, että Nehemia oli tullut, ja kuuliwat, että muureja rakennettiin, paniwat he sen pahaksensa. Pilkallisesti lähettäwät he Nehemian luo ja antawat sanoa: „Mitä se on, jota te teette? tahdotteko jälleen luopua kuninkaasta?" Mutta Nehemia wastaa heille wakawasti, sanoen: „Taiwaan Jumala antaa meille menestyksen, sillä me — — rakennamme; mutta ei teillä ole yhtäkään osaa eikä oikeutta, eikä muistoa Jerusalemissa." Ja Tobija puhui ylenkatseellisesti, sanoen: „Rakentakoot wapaasti; jos kettu sinne menisi, niin se kyllä hajoittaisi heidän kiwimuurinsa." Mutta kun rakennukset Jerusalemissa erinomaisesti ahkerain työntekijäin käsissä wähitellen yhdistettiin ja muuri jo nousi puolikorkoon asti, hämmästyiwät ja närkästyiwät wihollisct suuresti. Nyt ei auttanut enää pilkka ja uhkaukset, waan he tekiwät liiton keskenänsä ja rupesiwat sotawoimalla häiritsemään rakentajia. He aikoiwat yön aikana suurella sotajoukolla rynnätä kaupunkiin ja tehdä kerrassaan lopun rakentajista ja heidän yrityksistään.

Nyt tuli Juutalaisille raskaat ajat. Yhdeltä puolen rupesiwat rakentajien woimat uupumaan; toiselta puolen syntyi pelko ja epätoiwo. Kuului jo ääniä: „Emme woi rakentaa muuria." Mutta Nehemia seisoi wahwana luottamuksessaan Herraan. Hän järjesti wahwoja aseellisia joukkoja ja asetti ne sukukunnittain muurin taakse sopiwiin paikkoihin. Nehemia itse johti sotajoukkoa ja puhui päämiehille ja kansalle, sanoen: „Älkäät peljätkö

heitä, muistakaat suurta ja peljättäwää Herraa, ja sotikaat teidän weljeinne, poikainne ja tytärtenne, waimojenne ja kotonne edestä." Waara torjuttiin; wihollisten aikeet raukesiwat tyhjään ja kansa palasi taas työhönsä. Mutta ei siinä kyllä, että yksi wihollisen hyökkäys saatiin torjutuksi; tästä lähtien piti aina olla waruillansa. Nehemia antoi toisen puolen nuoria miehiä seisoa aseissa wartioimassa aamun koittamasta aina siihen saakka, että tähdet tuikkiwat taiwaalla; mutta toinen osa oli työssä. Ja jokaisella työmiehelläkin oli miekka sidottu wyöllä. Nehemia itse käwi kaikkialla johtamassa ja rohkaisemassa. Hänen wieressänsä käwi aina mies waskitorwi kädessä; kun torwen ääni kuului, silloin piti kaikkien asemiesten heti kokoontua hänen luoksensa. Yöt päiwät oli Nehemia toimessa; hän, sekä hänen weljensä, palwelijansa ja wartijansa, jotka häntä seurasiwat, eiwät muurien rakentamisen ajalla riisuneet waatteitansa eiwätkä aseitansa panneet pois yölläkään. — Näin tehtiin työtä wäsymättömästi, ja luottaen Herraan rohkeasti, torjuttiin wihollisten päällekarkaukset.

Mutta paitsi wihollisten hyökkäyksiä oli Nehemialla ja kansalla tällä ajalla muitakin waiwoja ja waaroja woitettawana. Juutalaisten kesken oliwat rikkaammat ruwenneet sortamaan köyhempiä; he oliwat ottaneet heiltä suuria korkoja lainoista sekä waatineet pantiksi heiltä peltojaan, wiinamäkejään ja huoneitaan. Ja nyt rakennuksen aikana, kun kaikkien piti olla Jerusalemissa työssä, woimatta pitää huolta elatuksestaan, nousi suuri hätähuuto koronkiskojia wastaan. Kun Nehemia sai tämän kuulla, wihastui hän suuresti ja nuhteli ankarasti ylhäisiä ja päämiehiä. Hän osoitti heille, kuinka sydämmettömästi he oliwat tehneet weljillensä, pyysi heitä katsomaan hänen esimerkkiänsä — hän kun myös oli lainannut köyhille rahaa ja jywiä ja sittemmin pyyhkinyt pois heidän

welkansa — ja kehoitti heitä antamaan takaisin kaikki pantit sekä sadannen osan niistä kaikellaatuisista koroista, joita oliwat kiskoneet köyhiltä. Nehemian sanat waikuttiwat. Ylimmäiset sanoiwat: „Me annamme sen takaisin, emmekä ano heiltä mitään; me teemme niinkuin olet sanonut.“ Mutta Nehemia wannotti heitä wielä pappien kautta, ja lausui ankarat uhkaussanat niitten waralle, jotka tämän rikkoisiwat. Kansa sanoi wastaukseksi: amen, ja kaikki kiittiwät Herraa. Nehemia osoitti wielä suuressa itsensäkieltämisessä lempeyttä kansaansa kohtaan. Niitä rahoja ja waroja, joita edelliset maaherrat oliwat weroina Juutalaisilta ottaneet, ei Nehemia ensinkään kansalta waatinut. Ja 150 miestä sekä ylimmäisiä että muita kansasta söiwät joka päiwä hänen pöydässänsä.

Kun Juutalaisten wihollisetk eiwät asewoimalla aikaansaaneet mitään, turwautuiwat he kawaluuteen. Sanballat lähetti monta kertaa Nehemialle sanan ja pyysi häntä tulemaan määrättyyn paikkaan keskustelemaan; erityisenä syynä semmoiseen keskusteluun esiintoi hän syytöksen, että Nehemia olisi muka antanut julistaa itsensä kuninkaaksi Jerusalemissa. Mutta Nehemia ei anna itseänsä wietellä paulaan; hän lähettää kieltäwän wastauksen ja sanoo lyhyesti: „Ei ole niin tapahtunut kuin sinä sanot; waan sinä olet sen ajatellut omasta sydämmestäsi“ (6, 1—8). Wihollisetk osasiwat myös hankkia itsellensä ystäwiä Juutalaisten seassa. Kerran ilmoitti eräs mies Nehemialle, että häntä aiotaan tappaa, ja neuwoi häntä julkeutumaan temppeliin. Mutta Nehemia, joka huomasi, että mies oli palkattu hänelle pahaa saattamaan, sanoi: „Sopiiko senkaltaisen miehen kuin minä olen paeta?“ eikä mennyt temppeliin (6, 10—13).

Nehemia kesti kaikki waiwat ja karttoi Jumalan suojeluksen kautta kaikki wihollisten hyökkäykset ja wiritetyt ansat. Hänen woimakkaan kätensä johdossa teki kansa

työtä, ja muurit walmistuiwat kiireellä. Elul-kuun (6:nen kuukauden) 25 päiwänä oli koko muuri walmis. Rakentamiseen oli kulunut aikaa ainoastaan 52 päiwää. — Näin lyhyessä ajassa oli siis tämä raskas ja monen wastuksen alainen työ walmistunut. Muurit oliwat rakennetuksi tulleet, niinkuin profeta Daniel oli ennustanut (Dan. 9, 25), „surkealla ajalla.“ Ihmeellinen oli tämä tapaus: se osoittaa yhdeltä puolen Jumalan johdantoa ja toiselta puolen Nehemian erinomaista rohkeutta, kestäwäisyyttä ja luottamusta Jumalaan.

Kohta kun muurit oliwat walmistuneet, wahwistettiin portit ja asetettiin wartijat. Ja koska werraten wähän wäkeä asui kaupungissa, sillä maaseudulla oli kansalla helpompi itseänsä elättää, ja useimmat huoneet kaupungissa tästä syystä wielä oliwat rakentamatta, antoi Nehemia käskyn, että kymmenes osa kansasta oli asettuwa Jerusalemiin asumaan. Arwan kautta määrättiin nyt keitten piti siirtyä kaupunkiin. Nehemialla oli käsillä luettelo kaikista niistä, jotka Serubabelin johdossa oliwat palanneet kotimaahansa, ja tämän perustuksella saatettiin laskea kansan lukumäärä ja päättää, kenenkä piti siirtyä kaupunkiin. Senjälkeen wihittiin Jerusalemin muurit. Kaikki papit ja lewiläiset koottiin Jerusalemiin ja puhdistiwat itsensä lain mukaan; myöskin puhdistiwat he priiskoittamisella kansan, portit ja muurit. Sen jälkeen järjestettiin kaksi suurta weisaajain joukkoa, „kiitos- ja ylistysparwea.“ Nämä astuiwat muurille lounaisella puolella kaupunkia sontaportin kohdalla, ja nyt alkoi juhlakulku muireja myöten. Toinen parwi, jota seurasi Judan päämiehiä ja paljon kansaa, kulki eteläistä muuria ja sitten Kidronin laakson wartta pohjoiseen päin; toinen taas, jota seurasi toinen puoli kansaa itse Nehemian johtamana, kulki länsi- ja pohjoispuolista muuria ja pysähtyi wankiportille. Molemmat juhlasaatot yhtyi-

wät temppelin pihalla, astuttuaan temppelinmuorelle eri puolilta. Temppelissä uhrattiin nyt suuret uhrit; weisaajat weisasiwat ylistystä Herralle ja soittokoneet säestiwät. Ilo ja kiitollisuus asui joka sydämmessä. Koko kansa iloitsi suuresti, „sillä Jumala oli heitä iloittanut suurella ilolla.“ „Lapsetkin iloitsiwat, ja Jerusalemin ilo kuului kauas.“ — Juuda oli taaskin saanut kokea, niinkuin se Herran koulussa ennen oli kokenut, että **jotka kyynelillä kylwäwät, ne ilolla niittäwät** (Ps. 126, 5).

Herran armo-osoitukset wiimeisissä tapauksissa oliwat suuresti kansaa nöyryyttäneet. He näkiwät selwästi Herran ihmeellisen johdannon ja tunnustiwat hänen hywyyttänsä ja rakkauttansa kansaansa kohtaan; toiselta puolen tunsiwat he myös oman heikkoutensa ja wiheliäisyytensä. Nyt he halukkaasti tahtoiwat kuulla Jumalan sanaa. Kansa kokoontui, sekä miehet että waimot, seitsemännen kuun ensimmäisenä päiwänä kadulle wesiportin eteen, ja pappi Esra, seisoen korkealla puulawalla, luki heille Moosesken lakikirjasta aamusta alkain hamaan puolipäiwään asti. Kun kansa kuuli lain sanat, itki se ja murehti suuresti, niin että Nehemian piti heitä lohduttaa, sanoen: „Tämä päiwä on pyhä meidän Herrallemme, sentähden älkäät murehtiko; sillä Herran ilo on teidän wäkewyytenne.“ Lewiläisetkin lohduttiwat kansaa ja opettiwat heille Herran lakia. Ja koska nyt Lehtimajan juhla läheni (seitsemännen kuun 14 p:nä), kokosi kansa kaikellaisista lehtewistä puista oksia ja rakensiwat itsellensä lehtimajoja, niinkuin oli Joosuan Nunin pojan aikoina tapahtunut. Juhlaa wietettiin suurella ilolla seitsemän päiwää. Joka päiwä juhlan ajalla luettiin lakiraamatusta kansalle, ja kahdeksantena päiwänä päätettiin juhla. Saman kuun 24 p:nä oli kansalla yleinen katumuspäiwä. Lewiläiset kiittiwät Herraa ja ylistiwät hänen nimeänsä koko kansan puolesta, tunnustiwat kansan edelliset suuret synnit ja

rukoiliwat turwallisesti hänen armoansa (9, 5—38). Kansan katumus oli wilpitön; kaikki, Nehemiasta ja papeista alkaen, yhdistyiwät liittoon ja wannoiwat tahtowansa waeltaa Jumalan laissa.

Nehemia oli 12 wuotta Persian kuninkaan maaherrana Jerusalemissa (Neh. 5, 14). Sitten palasi hän takaisin kuningas Artasastan luo (w. 433). Jonkun ajan kuluttua tapaamme hänet taas Jerusalemissa. Tältä ajalta owat ne tapaukset, joista kerrotaan Nehemian kirjan wiimeisessä luwussa. Nehemian poissa olon ajalla oli taas epäjärjestystä ja muutamia wäärinkäytöksiä ilmestynyt kansassa. *Ensiksi* oli ylimmäinen pappi Eliasib sallinut Ammonilaisen Tobijan, jolle hän oli sukua, panna lahjoja erääsen kammioon Jerusalemin temppelissä. Tobija luuli senkautta saawansa osaa jumalanpalwelukseen. Mutta tultuansa Jerusalemiin, antoi Nehemia heittää ulos kaikki Tobijan lahjat. *Toiseksi* oli laiminlyöty maksaa lewiläisille kymmenyksiä, jotka oliwat määrätyt heidän elatuksekseen. Seuraus siitä oli se, että Lewiläiset alkoiwat jättää palweluksensa Jerusalemissa ja meniwät peltojansa wiljelemään. Nehemia nuhteli kansan ylimmäisiä, ja sen jälkeen maksoi koko Juuda kymmenykset. *Kolmanneksi* oli sabatin päiwänä ruwettu työtä tekemään ja kauppaa harjoittamaan. Nehemia poisti nämäkin wäärinkäytökset ja esti kauppiaita tulemasta Jerusalemiin sabattina. *Neljänneksi* oliwat taas muutamat miehet ottaneet itselleen muukalaisia waimoja; nämä rangaistiin ja waimot eroitettiin pois. Niin oli itse papin Eliasibin poikakin nainut Samarialaisen Sanballatin tyttären: Nehemia ajoi hänet pois Juudasta katsomatta hänen papillista arwoansa.

Näin toimi Nehemia kansansa hywäksi. Hänen myöhemmistä waiheistaan emme tiedä mitään tarkempaa. Sen tiedon-annon mukaan, jonka 2 Makkab. 2, 13 sisäl-

tää ja joka on totena pidettäwä, oli Nehemia koonnut temppelin kirjastoon kuningasten ja profetain kirjat sekä Dawidin psalttarin ynnä kuningasten kirjoitukset temppelin lahjoista. Esran ja Nehemian aikana ja heidän kauttansa siis tapahtui ensimmäinen Wanhan Testamentin kanonisten kirjain kokoaminen ja järjestäminen, joka työ oli sangen tärkeä kanonisen Raamattumme historiassa. Sitä wastoin kertomus 2 Makkab. 1, 18—36:ssa, että Nehemia olisi antanut etsiä temppelin pyhää tulta, joka oli kaiwoon kätketty, on warmaankin tarinaa. Esra ja Nehemia owat tärkeän tehtäwän suorittaneet Israelin historiassa. Israelin myöhempi kehitys, sen palaaminen Kanaanmaalle, sen yhteiskunnallinen järjestys ja kansallinen yhteys, sen waltiollinen itsenäisyys, semmoisena kuin se Makkabilaisten ajoista asti oli olemassa, sen uskonnollinen elämä, — kaikki tämä ei olisi tullut mahdolliseksi ilman Esran ja Nehemian toimia. Nehemian jalon luonteen ominaisuudet, jotka selwästi nähdään edellisestä kertomuksesta, oliwat seuraawat: eläwä jumalanpelko ja wirkeä rukouselämä, lämmin isänmaanrakkaus, jalo itsensäkieltämys, pelwoton rohkeus ja luja kestäwäisyys, joka woittaa kaikki esteet ja saawuttaa määrä-tarkoituksen.

Esran kirjasta (10 l.) on ollut epäilyksiä, onko se kokonansa Esran kirjoittama. Jaksoissa 7, 27—9, 15 puhuu kirjoittaja käyttäen ensimmäistä personaa; mutta toisissa osissa käyttää hän kolmatta personaa. Kirja on kirjoitettu hebreankielellä, paitsi jaksoja 4, 8—6, 18 ja 7, 12—26, jotka owat kirjoitetut kaldeankielellä. Nämä seikat eiwät kuitenkaan wälttämättömästi sitä todista, ettei kirja saattaisi olla Esran tekemä.

Nehemian kirja (13 l.) on Nehemian kirjoittama. Näyttää kuitenkin, niinkuin jakso 8—10 l. sekä 12, 1—26 olisiwat otteita muista kirjoituksista.

Wanhan Testamentin kanoni *) eli raamatullinen kirjakokoelma samoin kuin Wanhantestamentin historia päättyy tähän Nehemian kirjaan. Profeta Maleaki, joka eli ja waikutti Nehemian aikana, oli Wanhantestamentin wiimeinen profeta (jos ei ota lukuun Johannes kastajata), ja hänen jälkeensä ei Herra enää antanut profetallista ilmoitusta, eikä mitään kanonisiksi tunnustettawia kirjojakaan ole syntynyt. Juutalaisten waiheista Nehemian ajoista aina Kristukseen asti eiwät anna meille Raamatun kanoniset kirjat siis mitään tietoa; nämä tiedot owat otettawat apokryfisista kirjoista ja yleisestä historiasta. Tämä 400 wuotta kestänyt aika on siis pitkä ja äänetön odotusaika, sekä samalla maailman waltojen aika, jolloin Herran walittu kansa ja kaikki pakanat wähitellen kypsyiwät wastaanottamaan keskuuteensa Jumalan Pojan ja luwatun Wapahtajan.

74. Job.

Jobin kirja.

Us'in maalla **) oli mies nimeltä Job. Hän oli wakaa ja Jumalata pelkääwäinen ja karttoi pahaa. Jumala oli häntä erinomaisella tawalla siunannut näissä maallisissa. Hänellä oli 7 poikaa ja 3 tytärtä, 7000 lammasta, 3000 kamelia, 500 härkäparia ja 500 aasia, ja hän oli „jalompi kaikkia itämaalaisia." Hänen hurskauttansa ja tunnollisuuttansa osoittaa se seikka, että Job aina uhrasi

*) Kanoni merkitsee: ohje, ojennusnuora. Kanoniset kirjat owat ne Raamatun kirjat, jotka, Jumalan Hengen inspirationin eli mieleen-johdatuksen kautta syntyneinä, owat taatut ohjeet uskollemme ja elämällemme.

**) Usin maa on itäänpäin (Job 1, 3) tahi koilliseen Kanaanmaalt. 1 Moos. 22, 21 sanoo, että Abrahamin weljen Nahorin pojan nimi oli Us; tästä näkyy, että hänen jälkeensä nimitetyn maan asukkaat oliwat Israelin kansan heimolaisia.

polttouhrin ja rukoili lastensa edestä, kun nämä oliwat kokoontuneet toistensa luo pitoihin; sillä hän ajatteli: „Ehkä owat poikani syntiä tehneet ja unohtaneet Jumalan sydämmessään." — Job oli siis noita rikkaita ja hurskaita perhepatriarkkoja, joinmoisia Israelin kansan esi-isätkin oliwat; hänen korkea ikänsä (42, 16), hänen papillinen hallintonsa perheessään (esim. 1, 5) y. m. wiittaawat siihen, että hän eli patriarkkain aikakaudella tahi ainakin ennen Mooseksen aikaa. Jobille oli annettu paljon tawaraa, ja paljon menestystä ja kunniata ihmisten kesken (29 l.). Job oli onnellinen ja palweli Herraa uskollisesti; myöskin rakasti hän lapsiansa ja rukoili heidän edestänsä. Mutta hänen hurskautensa ei ollut wielä koettelemuksen tulessa ollut; paljon omaa wanhurskautta oli siihen sekaantunut.

Saatana, joka kaikkialla herättää kateutta ja epäilystä, ja joka on ihmisten päällekantaja (Ilm. 12, 10), tahtoo Jumalan edessä tehdä Jobin hurskauden epäilyksen alaiseksi ja wäittää, että Job kyllä luopuisi Herrasta, jos Jumala ottaisi häneltä pois kaiken maallisen siunauksen ja menestyksen. Tämä oli tosin wäärä syytös; mutta Jumala tahtoo kuitenkin kurituksen kautta puhdistaa Jobia omanwanhurskauden kuonasta, ja sentähden sallii hän saatanan häwittää Jobin omaisuuden, mutta häneen itseensä hän ei saa kättänsä satuttaa. Silloin häwitti saatana kaiken Jobin omaisuuden ja tappoi hänen lapsensa (1, 13—19). Neljä onnettomuuden sanomaa tuodaan Jobille samana päiwänä. Job tuntee sywästi, kuinka paljon hän on kadottanut, ja suree onnettomuuttaan. Rikkaana ja onnellisena on hän ollut; yhden iskun kautta on hän tullut köyhäksi ja lapsittomaksi. Surun waltaamana hän repäisee waatteensa ja lankeaa kaswoillensa maahan. Mutta nurinan sanaa ei lähde hänen huuliltansa. Hän kärsii ja

kiittää Herraa, sanoen: „Herra antoi ja Herra otti: kiitetty olkoon Herran nimi.“

Mutta saatana ei lakkaa syyttämästä ja kantelemasta; hän tuntee ihmisen heikkouden. Ja Jobin koettelemisen mitta ei wielä ollut täysinä. Jumala sallii saatanan nyt ryhtyä Jobin ruumiisen; mutta Jobin henkeä hänen kuitenkin täytyy säästää. Niin saatana läksi ja löi Jobin pahoilla paisumilla kiireestä kantapäähän. Jobin tila nyt oli surkea: hän istautui surussa osoitukseksi tuhkaan ja kaapi itsensä sawi-astian palasella liewittääksensä kipujaan. Silloin hänen waimonsakin, jonka saatana näitten tapausten kautta on saattanut epäilemään Herran johdantoa, käskee Jobia luopumaan Jumalasta: mitä hänellä enää olisikaan Jumalalta odottamista? Kaikki on kadotettu, ja Jumalaan luottaminen on turhaa: niin arwelee hän. Mutta Job pysyi uskossaan ja sanoi waimollensa: „Sinä puhut, niinkuin tyhmät waimot puhuwat. Otammehan hywää Jumalalta: eikö meidän pitäisi pahaakin ottaman?“ Saatanan yritykset Jobia wastaan joutuiwat siis tälläkin kertaa häpiään.

Mutta Jobilla oli wielä ystäwiä. Jolla ystäwiä on, eihän se wielä ole kaikkia maan päällä kadottanut. Kolme ystäwää, **Elifas** Temanista, **Bildad** Suahista ja **Sofar** Naemasta, tuli Jobia lohduttamaan. Kun he näkiwät ystäwänsä tilan, repäisiwät he waatteensa, heittiwät kauhistuksissaan tomua päänsä päälle ja itkiwät. Mutta lohdutuksen sanoja eiwät he osaa puhua Jobille. He istuwat ääneti surussaan seitsemän päiwää ja seitsemän yötä, eiwätkä woi lausua mitä heidän sydämmensä ajattelee, sillä he näkewät, että hänen tuskansa on suuri. Job käsittää syyn tähän ystäwäinsä äänettömyyteen, ja tämän kautta kiihoitettuna hän wihdoin purkaa tuskastuneen sydämmensä ja kiroaa syntymäpäiwäänsä; samalla kääntyy hänen kiihkonsa myös Jumalata wastaan, koska hän on

sallinut näitten suurten kärsimysten tulla, joitten tähden ystäwät nyt pitäwät Jobia suurena syntisenä. Nyt eiwät ystäwät enää woi pidättää itseänsä, waan ryhtywät wastustamaan Jobia, ja niin syntyy Jobin ja hänen ystäwäinsä wälillä pitkä wäitöskeskustelu.

Tässä keskustelussa on 3 puhesarjaa, luwut 4—14, 15—21 ja 22—31. Kaksi ensimmäistä näistä sisältäwät kumpikin taas kolme osaa, nimittäin kunkin kolmen ystäwän puheet Jobia wastaan ja Jobin wastaukset heille kullekin. Kolmannessa sarjassa keskustelewat ainoastaan Elifas ja Bildad Jobin kanssa; Sofar ei enää puhu mitään. Ystäwät eiwät woi woittaa Jobia, waan he pakoitetaan äänettömyyteen. Tosin ystäwäin puheissa löytyy se tärkeä totuus, että hurskautta seuraa menestys ja syntiä rangaistus; se totuus läpikäy aawistuksena koko wanhan pakanamaailman, ja sen ajatuksen selwittäminen, että synti hukuttaa ihmisen, antaa suuren arwon näille ystäwien puheille. Mutta tästä totuudesta ei seuraa, että yksityisissä tapauksissa jonkun ihmisen onnesta tahi onnettomuudesta maailmassa saatetaan päättää hänen hurskautensa tahi jumalattomuutensa määrää. Sitä tekewät kuitenkin nämä kolme ystäwätä; he päättäwät, että koska on Jobia kohdannut niin suuret onnettomuudet, niin on hän tehnyt suuria syntejä, joita hän on salassa harjoitellut. Alussa he peittäwät tämän ajatuksensa, mutta wähitellen astuu se selwästi esiin heidän puheistaan. He luulewat tällä lailla puolustawansa Jumalan wanhurskautta; mutta samalla he wahwistawat omaawanhurskauttansa, sillä heillehän oli maailmassa hywin käynyt, koska oliwat hurskaasti eläneet Jumalan edessä. Heidän pääwirheensä on, etteiwät oikein tunne synnin waltaa ja woimaa; he tietäwät waan, että löytyy erityi=

siä tekosyntejä, joita tulee karttaa. Heidän hurskautensa ei ole muuta kuin omaawanhurskautta.

Job puolustaa itseänsä ystäwiänsä wastaan ja todistaa, ettei hän ole näitä onnettomuuksia saanut kärsiä syntiensä tähden. Mitään lohdutusta ja opetusta siitä, miksi Jumala hänen päällensä panee niin suuret rangaistukset, ei Job löydä ystäwäin puheista. Job tunnustaa kyllä Jumalan wanhurskauden wallitsewan maailman hallinnossa, mutta ei woi tällä kiusauksen hetkellä käsittää, kuinka hänelle annetut suuret kärsimykset sopiwat yhteen tämän Jumalan wanhurskauden kanssa. Hän epäilee siis Jumalan wanhurskautta. Toisinaan näyttää uskon helmi kimaltelewan, esim. 19, 25—27:ssa, mutta kiusauksen wäkewät aallot sen kohta nielewät. Job myöntää kyllä, että rangaistus tawallisesti seuraa synnin tähden, mutta osoittaa, kuinka hänelle owat rangaistukset tulleet syyttömästi, sillä hänen elämänsä on nuhteeton ollut.

Ystäwät oliwat waienneet: mutta kysymys oli yhä wielä ratkaisematta. Silloin **Elihu**, eräs nuorempi ystäwä, joka tähän asti kunnioituksesta wanhempia kohtaan on ollut waiti, ryhtyy puhumaan. Hän nuhtelee kolmea ystäwätä siitä, että he perättömästi tuomitsewat Jobia ja huonosti puolustawat Jumalan wanhurskautta: mutta hän syyttää myös Jobia siitä, että hän omassa wanhurskaudessa riitelee Jumalata wastaan, hän kun wäittää, että Jumala syyttömästi oli hänelle kärsimykset lähettänyt. Ei kukaan ihminen ole wiaton, mutta Jumala on wanhurskas, ja kärsimykset, jotka hän hurskaille lähettää, owat koettelemuksia eli kuritutsia, joitten kautta hän tahtoo heitä puhdistaa ja korkeampaan kunniaan wiedä (l. 23—37). Job tunnustaa Elihun sanat todeksi, eikä osaa hänelle mitään wastata. Hän kätkee Elihun waroitukset ja neuwot sydämmeensä.

Mutta Herra ei jätä palwelijoitansa epäilykseen. Hän puhuttelee Jobia tuulispäässä, josta oli heti huomattawa,

että hän aikoo nuhdella, ja opettaa itse häntä. Job ei ollut tahtonut nähdä ja tunnustaa Jumalan wiisaan johdatuksen salaisia teitä, sentähden panee Jumala hänen eteensä koko joukon kysymyksiä enimmäkseen luomakunnan ihmeistä, joitten edessä Jobin täytyy nöyrtyä (l. 38—40). Job ei osaa mitään wastata; hän joutuu oman wiisautensa kanssa kokonansa häpiään. Nyt hän näkee, että hän on ymmärtämättömästi puhunut, ja että hän omassa wanhurskaudessaan on rikkonut Jumalata wastaan. Nyt hän katuwalla sydämmellä rukoilee Jumalalta oikeata taitoa. Hän lausuu Herralle: „Niin kuule siis; minä kysyn Sinulta, opeta minua! — — Nyt owat minun silmäni nähneet Sinun. Sentähden minä pidän itseni wiallisena ja kadun tomussa ja tuhwassa." Tämä Jobin wilpitön katumus koski sekä hänen puheitaan että koko hänen edellistä elämätänsä. Koko hänen omawanhurskautensa oli nyt peräti kukistettu.

Jumala nuhtelee myös Jobin ystäwiä, jotka omassa wanhurskaudessaan pitiwät itseänsä parempina Jobia. Hän sanoi Elifaalle Temanista: „Minun wihani on julmistunut sinuun ja kahteen sinun ystäwääsi, sillä ette ole oikein puhuneet minusta, niinkuin minun palwelijani Job." Job oli nöyryyttänyt itseänsä, ja sentähden korottaa Herra hänet, niin että hän käskee ystäwiä pyytämään Jobia rukoilemaan heidän edestään. Herra korottaa Jobia ja osoittaa hywyyttänsä häntä kohtaan senkin kautta, että hän antaa hänelle kaiken sen omaisuuden, jonka hän ennen omisti, kahdenkertaisesti takaisin. Seitsemän poikaa ja kolme tytärtä, niinkuin hänellä oli ollut, saa hän myös wielä. Ja Job eli korkeaan ikään ja sai nähdä lastensa lapset neljänteen polween.

Job oli saanut kowia kärsiä, mutta hän ei kuitenkaan luopunut Jumalasta ja teki oikealla ajalla parannuksen. Sentähden ei hänelle näistä kärsimisistä ollut

mitään wahinkoa, waan hän puhdistui omasta wanhurskaudestaan, ja Herra piti häntä sitä rakkaampana, wieläpä siunasi hänen ajallisestikin. Niinmuodoin raukesiwat saatanan yritykset tyhjäksi: ja Herra osoittaa itsensä waltakuntansa hallitsijaksi. Ei tarwitse häpeen omainsa, jotka häneen turwaawat, kärsimyksissä ja kiusauksissa nääntyä ja hukkua. — Jokaisen, joka uskoo Jumalaan, tulee pitää kärsimyksiä Herran rakkauden osoituksina, joitten kautta usko wahwistetaan. Sentähden sanoo apostoli: „Minun poikani, älä katso ylön Herran kuritusta, ja älä näänny, koska sinua häneltä rangaistaan. Sillä jota Herra rakastaa, sitä hän myös rankaisee.“ (Hebr. 12, 5. 6). Sentähden apostoli Jaakob sanoo, että meidän tulee pitää sitä sulana riemuna, kun moninaisiin kiusauksiin lankeamme (Jaak. 1, 2). Me saatamme siis kärsimyksien kohdatessa turwallisesti weisata: „Pois puhaltaa hän murheen sumun, Taas rakkaampana pitää sun“, ja kiittää häntä aina ja iankaikkisesti. Siihen auta meitä, Herra!

Jobin kertomus antaa wastauksen kysymykselle, kuinka se on käsitettäwä, että jumalallinen wanhurskaus sallii hurskaan ihmisen joutua kärsimyksiin. Muutamat psalmitkin, esim. 39, 49 ja 73, osoittawat, kuinka wanhantestamentin hurskaat taisteliwat käsittääksensä, minkätähden he uskossaan saiwat kärsimyksiä kokea. Tähän kysymykseen hakee ihmisen luonnollinen järki, jota ei Jumalan armonaurinko wielä ole walaissut, turhaan wastausta. Wastaus, jonka ainoastaan Jumalan oma Henki hänen ilmoitetun sanansa kautta woi antaa, on seuraawa: Hurskaan kärsimys on käynti korkeampaan kunniaan ja jumalallisen rakkauden osoitus. Mutta tässä nousee wielä kysymys: Minkätähden pitää hurskaan, päästäksensä korkeampaan kunniaan, läpikäydä semmoisia kärsimyksiä, jotka ulkonaisessa ilmestyksessään

eiwät ensinkään eroa jumalallisen wanhurskauden rangaistustuomioista? Siihen antaa Jobin kirja kaksi wastausta. Ensimmäinen kuuluu: Kärsimykset owat wälikappaleita, joitten kautta hurskas kuritetaan ja puhdistetaan; ne tulewat synnin tähden, mutta eiwät lähde Jumalan wihasta, waan hänen rakkaudestaan (tämä ajatus on Elihun puheessa). Toinen wastaus kuuluu: Kärsimykset owat wälikappaleita, joitten kautta hurskas koetellaan ja saattaa hurskauttansa oikeaksi todistaa.

Jobin kirja myöskin antaa meidän heittää silmäyksen siihen taisteluun, jota maan päällä käydään aina syntiinlankeemisesta asti Jumalan waltakunnan ja perkeleen waltakunnan wälillä, ja joka taistelu päättyy kärmeen pään rikkipolkemiseen. Senpätähden on kirkko jo wanhastaan pitänyt Jobin kärsimyksiä Kristuksen kärsimysten esikuwana, joka meidän syntimme kantoi ja woitti saatanan wallan. Apostoli Jaakob asettaa myös Jobin kärsiwällisyyden Herran kärsimysten rinnalle meille esikuwaksi (Jaak. 5, 11). Wanhassa kirkossa, aina toiselta wuosisadalta asti, oli sentähden tapana, että piinawiikolla luettiin jumalanpalweluksissa Jobin kirjaa.

Jobin kirja on, niinkuin Luther jo selitti, syntynyt siten, että wanha, muistotiedon kautta säilynyt historiallinen tapaus, on runolliseen ja opettawaan muotoon puettu. Se ei ole siis kokonansa historiallinen teos, eikä kokonansa runollista sepitystä. Että tässä on tositapauksia, todistaa esim. Hes. 14, 14. 20 ja Jaak. 5, 11, joissa paikoissa Jobista puhutaan historiallisena henkilönä. Sitä paitsi ei ole wanhan ajan tapa keksiä kertomuksessa henkilöitä, ja jos niitä keksittäisiinkin, niin tehtäisiin niitten nimet kuwauksellisiksi; mutta Jobin kirjan henkilöitten nimet eiwät ole kuwauksellisia. Että tässä kirjassa myös on jonkun hurskaan ja taitawan miehen runollista sepitystä, osoittawat esim. kertomus saatanan ilmestymisestä

Jumalan lasten kanssa Herran edessä ja ystäwäin määrä-järjestykseen pannut puheet. Waikeata on aiwan tarkalleen eroittaa, kuinka paljon tässä on tätä runollista sepitystä. Aiwan historiallisina asioina owat pidettäwät Jobin ja ystäwäin henkilöt, Jobia kohdannut kärsimys ja hänen jälleen palannut maallinen menestyksensä. Niinikään owat ystäwäin puheetkin perus-ajatuksissaan historiallisina pidettäwät.

Lisäys.

Wiimeiset 400 wuotta.

Nehemian ikimuistettawa työ kansansa keskellä tuotti pysywäisiä hedelmiä. Persian kuninkaan alaisuudessa pysyi Jerusalem eli Juudanmaa eri maaherrakuntana, ja Juutalaiset saiwat rauhassa harjoittaa uskontoansa ja edistää yhteiskunnallisia asioitaan. Nehemian jälkeen näkyy maaherran-arwo olleen yhdistettynä ylimmäisen papin wirkaan. Ylimmäisenä pappina Nehemian aikana oli Eliasib (esim. Neh. 3, 1) ja hänen jälkeensä seurasi hänen poikansa Jojada (esim. Neh. 13, 28). Artasastan jälkeisten kuninkaitten aikana, aina wanhan Persian waltakunnan kukistumiseen saakka, pysyi tämä Juutalaisille edullinen tila olemassa. Persian kuninkaat eiwät ylimalkain häirinneet heidän rauhallista edistymistään. Artaxerxes II Mnemon'in*) aikana tapahtui, että ylimmäinen pappi Johanan, joka oli riidassa weljensä Jeschuan kanssa, tapatti tämän weljensä temppelin pihalla. Silloin tuli Artaxerxeen sotapäällikkö Bagosis Jerusalemiin kostamaan tätä murhantekoa ja meni temppeliin, huolimatta Juutalaisten kiellosta ja wastustuksista; pyhään temppeliin ei muka kukaan pakana saanut astua.

*) Artaxerxes II Mnemon hallitsi w. 405—362.

Bagosis lausui astuessaan temppeliin: „Minun läsnäoloni ei saastuta temppeliänne, mutta weljenmurha sen tekee“, ja määräsi Juutalaisille rangaistukseksi, että heidän piti suorittaa weroa 50 drakmaa jokaisesta karitsasta, joka jokapäiw äiseksi uhriksi uhrattiin temppelissä. Tätä weroa suorittiwat Juutalaiset 7 wuotta.

Apokryfinen kirja „Juditan kirja“ kertoo semmoisen tapauksen, että „Assyrian“ kuninkaan „Nebukadnesarin“ sotapäällikkö Holofernes tuli Juudaa ahdistamaan ja piiritti Betulian kaupunkia, ja että eräs rohkea ja kaunis waimo nimeltä Judit silloin tappoi mainitun Holofernesksen ja pelasti niinmuodoin Juutalaiset. Tämä tapaus, jonka jotkut owat arwelleet tapahtuneen kuningas Artaxerxes III:n *) aikana, on peräti tarua ja kaikkea historiallista perustusta wailla. Se on nähtäwästi kirjoitettu Makkabilaisten sodan aikana siinä tarkoituksessa, että Juutalaisiin sen kautta sytytettäisiin kiihkoa Syrialaisia wastaan.

Medialais-persialainen maailmanwalta läheni loppuansa. Aleksanteri suuri, joka Danielin näyssä kuwataan kiireellä ryntääwäksi yksisarwiseksi kauriiksi, tuli Makedoniasta ja laski pikaisessa woittokulussaan kaikki wanhat waltakunnat waltikkansa alle. Kaksisarwinen oinas (katso s. 629) kukistettiin, ja kolmas maailmanwalta, Kreikkalais-makedonialainen walta, joka nähtäwästi Danielin näyssä kuwataan pardiksi, jolla oli neljä siipeä ja neljä päätä, nousi nyt woimaan. Aleksanteri oli jo kahdessa suuressa tappelussa lyönyt persialaiset sotajoukot, Wähä-Aasia ja Syria oli joutunut hänen waltaansa, ja hän suuntasi nyt kulkuaan etelätä kohden Egyptiin. Tyron wahwasti warustettu kaupunki teki kauan wastarintaa walloittajalle; Aleksanteri sai piirittää sitä

*) Artaxerxes III Ochus hallitsi w. 362—338.

seitsemän kuukautta. Tämän piirityksen kestäessä lähetti Aleksanteri sanansaattajat Jerusalemiin ja waati ylimmäistä pappia lähettämään muonaa ja apuwäkeä sotajoukolle, mutta ylimmäinen pappi Jaddua wastasi tahtowansa pysyä uskollisuudessaan Persian kuninkaalle, eikä lähettänyt waadittua apua. Aleksanteri oli tästä wastauksesta wihoissaan; ja kun hän wihdoin oli Tyron walloittanut ja laskenut koko Wälimeren rantamaan alleusa, läksi hän Jerusalemia kurittamaan. Hädässään ylimmäinen pappi ja Jerusalemin asukkaat paastosiwat ja huusiwat Herralta apua. Silloin — niin kertoo historioitsija Josefus — ilmoitettiin ylimmäiselle papille unessa, että hänen piti juhlallisesti ja kunnioituksella wastaanottaa walloittajaa. Jaddua teki niin: hän antoi juhlallisesti koristaa kaupunkia, awasi kaupungin portit ja läksi itse Makedonialaisia wastaan. Ja kun Aleksanteri sotajoukkonsa edellä läheni wuoria länsipuolella kaupunkia ja Jerusalem jo alkoi näkyä, katso, iso juhlasaatto lähestyy, etupäässä ylimmäinen pappi juhlapuwussaan ja kaikki papit walkoisissa wiitoissa. Ihmetellen kuningas katselee wastaantulijoita, sitten lähestyy hän itse ylimmäistä pappia ja terwehtii häntä kunniaterwehdyksellä, niinkuin hän jumalalle kunnioitusta osoittaisi. Kummastellen tätä kuninkaan käytöstä, kysyi Parmenion, kuninkaan ystäwä ja ylipäällikkö, Aleksanterilta, miksi hän, joka toisilta waatii jumalallista kunnioitusta, nyt kumartaa tätä ylimmäistä pappia, Aleksanteri wastasi ei kumartaneensa ylimmäistä pappia, waan sitä Jumalaa, jota hän palwelee, ja kertoi Makedoniassa nähneensä unessa miehen, joka oli juuri tämän ylimmäisen papin näköinen; mies oli tullut hänen tykönsä, kehoittanut häntä lähtemään sotaretkelle Aasiaan ja Jumalansa nimessä luwannut hänelle wallan yli koko Aasian. Ylimmäisen papin seuraamana läksi Aleksanteri sitten kaupunkiin. Mutta hänen wihansa oli kokonansa

poistunut; hän ei tehnyt mitään wäkiwaltaa kaupungin asukkaille, waan meni temppeliin, toimitti itse siellä uhrin pappien neuwon mukaan ja kuunteli Danielin ennustuksia, joita hän sowitti itseensä. Seuraawana päiwänä kutsui Aleksanteri Juutalaisten päämiehet luoksensa ja pyysi heitä ilmoittamaan anomuksiaan. Kun ylimmäinen pappi silloin kansan puolesta esiintoi anomuksen, että saisiwat elää esi-isiensä lakien mukaan, ja että juhlawuotena, joka seitsemäntenä wuonna, annettaisiin heille wapaus weroista, antoi Aleksanteri tähän myönnytyksen.

Jerusalemista Aleksanteri poikkesi Samariaan, jossa asukkaat tahtoiwat noudattaa Juutalaisten esimerkkiä, toiwoen kuninkaan suosiota. Kuitenkaan Aleksanteri ei antanut heille niitä oikeuksia, joita oli Juutalaisille suotu, waan hän pakoitti joukon samarialaisia sotamiehiä häntä seuraamaan Egyptiin. Walloitettuansa Egyptin, palasi Aleksanteri heti takaisin Aasiaan, ja w. 331 johdatti Persian kuningas Darius Kodomannus wiimeisen kerran joukkojansa taisteluun walloittajaa wastaan. Gaugamelan ja Arbelan tappelun kautta kukistui Persian waltakunta ja Aasia lankesi woittajan jalkain juureen.

Aleksanterin walloitusretkillä on suuri merkitys Jumalan waltakunnan historiassa maan päällä. Europan ja Aasian kansat saatettiin tämän kautta läheiseen yhteyteen keskenänsä, ja kreikankieli tuli yleiseksi siwistyskieleksi maailmassa, — tällä kielellä kirjoitettiin ja lewisi sitten Herran ewankeliumi. Yhteys kansojen keskeu ja yhteinen siwistyskieli oliwat asioita, jotka suuressa määrässä auttoiwat ewankeliumin sanan lewiämistä pakanakansojen keskeu.

Aleksanteri suuren kuoleman jälkeen, joka tapahtui w. 323, jaettiin hänen waltakuntansa neljään osaan: M a k e d o n i a ynnä Kreikka, T r a k i a ynnä Bithynia, S y r i a ja E g y p t i. Kauriin sarwi oli niinmuodoin loh-

laistu ja sen sijaan oli kaswanut neljä sarwea (Dan. 8, 8). Jerusalem ja Juutalaiset tuliwat nyt Egyptin wallan alle. Ptolemeus, Aleksanterin päällikkö, joka oli Egyptin osakseen saanut, tuli Jerusalemiin eräänä sabattina ja otti kaupungin halttuunsa. Warsinaista wastarintaa eiwät Juutalaiset kuitenkaan tehneet, eikä Ptolemeuskaan mitään wäkiwaltaisuutta harjoittanut. Hän ainoastaan siirti suuren joukon Juutalaisia Egyptiin asumaan. Heitä kuitenkin täällä kohdeltiin hywästi, ja ne suuret oikeudet, joita heille Egyptissä annettiin, houkutteli muitakin Juutalaisia sinne asettumaan, niin että Aleksandrian kaupungissa syntyi iso Juutalais-kolonia. Myöskin muihin maihin rupesi tähän aikaan siirtymään Juutalaisia, esim. Pohjois-Afrikan rantamaille, Wähään-Aasiaan y. m. Juutalaisten yhden Jumalan palwelemisen ja werrattain siweellinen elämä Moosekseen lain perustuksella tuotti heille pakanain puolelta kunnioitusta ja paikoittain suosiotakin. Juutalaisten hajoaminen pakanain keskelle oli myös walmistusta ewankeliumille, oli yksi silta, jota myöten Herran sana pääsi pakanain sydämmiin. Tästä lähtien alkoi olla pakanain keskeu n. s. proselytoja, s. o. pakanoita, jotka yhtyiwät Juutalaisten uskontoon, waikkeiwät kaikkia Moosekseen lain sääntöjä noudattaneetkaan. Nämä proselytat ottiwat mielihalulla wastaan ewankeliumin sanoman, kun se sitten apostolien kautta julistettiin.

Egyptin ja Ptolemealaisten kuninkaitten wallan alla oli Juutalaisilla hywä olla. Tätä onnellista aikaa kesti lähes sata wuotta, jonka tähden sitä kutsutaan Juutalaisten „kultaisetsi wuosisadaksi." Jonkun aikaa tästä aikakaudesta oliwat Juutalaiset Syrian kuninkaitten alla: mutta se ei tuottanut mitään muutosta, sillä hekin kohteliwat heitä hywästi. Noin w. 240, Ptolemeus Euergeteen aikana, joutui Palestina jälleen Egyptille. Jeru-

salemissa saiwat Juutalaiset rauhassa harjoittaa jumalanpalwelustaan, ja temppeli oli heille tässä suhteessa pyhänä yhdyssiteenä. Samoin saiwat he pitää omat lakinsa ja oikeutensa, jotka Aleksanteri suuri oli heille wakuuttanut. Ylimmäinen pappi Jerusalemissa, jonka wirka useimmiten meni perintönä isästä poikaan, oli kansan etupäässä ja johti heidän asioitaan; määrätyn weron saiwat waan maksaa Egyptin kuninkaille. Tällä ajalla oli monta kelwollista ylimmäistä pappia, joitten seassa mainittakoon Simon, liialta nimeltä „wanhurskas", jota kiitetään hurskaaksi ja kansaansa rakastawaiseksi mieheksi.

Merkillisimpänä tapauksena Egyptin wallan ajalta mainittakoon Wanhantestamentin kääntäminen Kreikan kielelle. Kuningas Ptolemeus II Philadelphus, joka tuli hallitukseen w. 284, oli kansan rauhallista edistystä ja kirjallisuutta rakastawa hallitsija. Kuultuansa, että Juutalaisilla oli sangen merkillisiä pyhiä kirjoja, päätti hän käännättää kreikankielelle ja panna ne kirjastoonsa Aleksandriaan. Sentähden lähetti hän kirjoituksen ja temppeliä warten lahjoja ylimmäiselle papille Jerusalemiin ja pyysi häntä lähettämään kielentaitawia ja oppineita miehiä, jotka saattaisiwat toimittaa käännöstyön. Ylimmäinen pappi suostui kuninkaan pyyntöön, ja niinmuodoin saatiin Egyptissä toimeen Wanhantestamentin kreikankielinen käännös, joka on ollut sangen tärkeä. Koska tässä työssä kertomuksen mukaan oli 70 (eli 72) kääntäjää, kutsutaan sitä 70:n kääntäjän käännökseksi eli latinan kielellä lyhyesti Septuaginta (merkitään tawallisesti roomalaisilla numeroilla LXX); myöskin kutsutaan sitä Aleksandrialaiseksi käännökseksi.

Syrian kuningas Antiokus suuri walloitti Jerusalemin w. 203, ja nyt joutuiwat Juutalaiset Syrian wallan alle. Antiokus suuri kuitenkin kohteli heitä hywästi, osaksi siitä syystä, että Juutalaiset suosiollisesti

olivat taipuneet hänen valtikkansa alle, osaksi siitä, että hän kunnioitti heidän uskontoansa. Hän antoi lahjoja temppeliin, vapautti papit ja temppelin palvelijat veroista ja osoitti monella tavalla suosiotansa Juutalaisia kohtaan. Mutta hänen jälkeläistensä aikana muuttui tila, ja Juutalaiset saivat kärsiä paljon sortoa, johon he tosin itse suureksi osaksi olivat syypäät. Vallanhimo ylimmäisissä papeissa ja kaikellaiset paheet kansan ylimmäisissä olivat päässeet valtaan, niin että eripuraisuus Juutalaisten kesken ja sorto hallitsevaisten Syrialaisten puolelta ei voinut jäädä tulematta. Erään pahan juutalaisen miehen kehoituksesta antoi jo kuningas Seleucus Philopator, Antiokus suuren poika, ryöstää Jerusalemin temppelin varat. Mutta vasta hänen veljensä ja jälkeisensä Antiokus Epifanes, joka tuli hallitukseen v. 175, ja joka luonteeltaan oli hirmuinen tyranni, tuotti Juutalaisille raskaita aikoja.

Jerusalemissa tapahtuneet häpeälliset ja veriset riidat ylimmäisen papin virasta ja Juutalaisten kesken syntyneet metelit antoivat syytä Antiokolle ruveta sortamaan Juutalaisia. Ylimmäinen pappi Jason*), joka oli lahjoituksien kautta työntänyt veljensä pois viralta ja itse päässyt hänen sijaansa, oli peräti jumalaton mies. Hän tuotti pakanallisia tapoja Jerusalemiin, rakensi pelihuoneen, ja aikaansai kaikellaista pahennusta pappien kesken. Kolmen vuoden perästä ajettiin hän pois virastaan ja vielä pahempi mies tuli sijaan. Eräs Menelaos oli imartelemisen ja lahjojen kautta saavuttanut Antiokon suosion, tullut määrätyksi ylimmäiseksi papiksi Jasonin sijaan ja tuli nyt Jerusalemiin. Menelaos käyttiihe virassaan „niinkuin kiukkuinen ja tyly mies, ja kuin met-

---

*) Hänen oikea nimensä oli Joosua, mutta hän nimitti itseänsä kreikankielen mukaan Jasoniksi.

sän peto" (2 Makk. 4, 25). Hän warasti temppelin aarteita ja wöi pyhiä astiota, saadakseen rahaa pahoihin tarkoituksiinsa, ja antoi murhata yhden entisen ylimmäisen papin. Menelaon hirmuisuuksien tähden syntyi werinen kapina Jerusalemissa, ja kansa otti hänen kiinni ja wei Tyroon kuninkaan eteen, joka oli sotaretkellä Egyptiin. Lahjojen kautta Menelaos kuitenkin osasi lepyttää Antiokon, niin että hän taas pääsi wirkaansa ja sai tilaisuuden kostaa wihamiehilleen.

Näitten tapausten johdosta wallitsi Juutalaisten keskeu Jerusalemissa eripuraisuus ja lewottomuus. Antiokon ollessa Egyptissä, lewisi Juudassa se huhu, että kuningas oli kuollut. Juutalaiset Jerusalemissa osoittiwat tästä iloansa, ja uusia meteleitä syntyi taas, kun Jason asewoimalla tahtoi päästä entiseen wirkaansa. Antiokus palasi nyt Egyptistä (w. 169), ja edellisten tapauksen johdosta wihastuneena hän hyökkäsi Jerusalemiin, joka nyt joutui hänen julmuutensa esineeksi. Kolme päiwää raiwosi Syrialaisten miekka kaupungissa, ei katsottu sukupuolta eikä ikää; 80,000 Juutalaista hukkui tässä werisaunassa. Koko kaupunki ja temppelikin ryöstettiin ja häwäistiin, jokapäiwäiset uhrit lakkautettiin, Jumalan palwelus kiellettiin ja temppeli muutettiin pakanalliseksi Jupiterin temppeliksi. Antiokon aikomus oli kokonansa häwittää Juutalaisten uskonnon ja saattaa pakanalliset tawat woimaan. Nyt oli se „häwityksen kauhistus" pyhässä sijassa, josta profeta Daniel oli ennustanut (Dan. 11, 31), ja joka on edeltäkäywänä enteenä ja kuwana siitä wiimeisen päiwän „häwityksen kauhistuksesta", josta Wapahtajamme puhuu (Matt. 24, 15). Sabattipäiwän ja juhlien wiettäminen lakkasi, ja kansaa koetettiin kaikkialla maassa pakoittaa luopumaan esi-isiensä uskosta ja palwelemaan epäjumalia. Eläwän kuwan tilasta Jerusalemissa ja koko maassa antaa kertomus 1 Makk. 1,

40—67. Epäjumalan alttareita pystytettiin kaikkialla maassa, ja paljon Juutalaisia luopuikin ja rupesi uhraamaan wieraille jumalille, säilyttääksensä henkensä ja omaisuutensa. Niitten hurskaitten Juutalaisten, jotka eiwät tahtoneet luopua uskostansa, piti paeta wuorten rotkoihin, ja moni sai kärsiä kidutusta ja kuoleman uskonsa tähden. Uskollisten marttyrien seassa mainittakoon kirjanoppinut Eleasar ja eräs äiti seitsemän poikansa kanssa (1 Makk. 1, 63 ss; 2 Makk. 5—7 l.). Ylläpitääksensa waltaansa maassa, rakennutti Antiokus Jerusalemiin linnoituksen ja asetti sinne 22,000 miestä sotapäällikkönsä johdossa, joka hirmuisuudessa oli kuninkaansa wertainen ja tiesi Juutalaisten kesken panna toimeen kuninkaan käskyt.

Tämä onnettomuus oli juutalaisille rangaistukseksi ja puhdistukseksi. Herra ei sallinut kansansa hukkua, waan hän ainoastaan walmisti sitä wastaanottamaan „Sankaria“, joka oli tulewa siihen aikaan, kuin Juudalla wielä oli „waltikka ja lainopettajat“. Herra lähetti awun, niin että Antiokon aikeet tyhjiksi tehtiin. Modin'in wuorella Juudassa, Jerusalemin ja Jopen wälillä, asui 5 poikansa kanssa hurskas ja kunniassa pidetty mies, nimeltä **Mattathias**. He pysyiwät lujasti esi-isiensä uskossa ja suriwat suuresti kansansa onnetonta tilaa. Kuningas Antiokon päämies tuli myöskin heidän kaupunkiinsa, ja antoi pystyttää epäjumalan alttarin, kehoittaen kaikkia Juutalaisia toimittamaan tässä uhria. Mattathiaan tahtoi hän erittäinkin saada tähän pakoitetuksi, sillä hän ajatteli, jos Mattathias waan suostuisi, niin kaikki muut sitten seuraisiwat hänen esimerkkiään. Sentähden suositteli hän Mattathiasta ja lupasi hänelle kuninkaan nimessä suuria lahjoja. Mutta Mattathias wastasi wakawasti ja korkealla äänellä: „Joskin wielä kaikki maakunnat olisiwat Antiokolle kuuliaiset ja jokainen luopuisi isäinsä laista ja mielistyisi kuninkaan käskyyn, en kuitenkaan minä,

eikä poikani eikä weljeni, tahdo hyljätä isäin lakia; siitä meitä Jumala warjelkoon." Ja kun nyt eräs juutalainen röyhkeästi, ikäänkuin pilkalla ja hakien Antiokon päämiehen suosiota, Mattathiaan läsnäollessa astui esiin ja rupesi uhraamaan epäjumalan alttarilla, syttyi Mattathiaan kiiwaus lain puolesta; hän karkaa esille ja pistää kuoliaaksi ensin uhraajan ja sitten kuninkaan päämiehen, ja pakenee pois. Peljäten Syrialaisten kostoa jätti Mattathias omaisuutensa ja pakeni poikinensa etemmäksi wuorimaahan ja oleskeli rotkoissa.

Ensimmäinen merkki oli annettu Juutalaisille; Mattathiaan rohkea teko ja kehoittawat sanat syttyttiwät tulta monen sydämmeen. Syrialaisten sorto yltyi, mutta Mattathiaan ympärille kokoontui wuorimaahan wähitellen joukko rohkeita ja uskossaan pysywiä miehiä, jotka harjoittiwat esi-isiensä tapoja lain mukaan huolimatta kuninkaan kiellosta. Kun werinen waino heitä kohtasi, niin tarttuiwat he pian aseisiin, läksiwät waeltamaan ympäri maata, kukistiwat epäjumalan-alttarit, kokosiwat ja kätkiwät pyhät kirjat ja tekiwät rohkeita hyökkäyksiä sortajia wastaan. Mattathias ei saanut nähdä kansansa wapautumista; hän kuoli w. 166, oltuansa yhden wuoden sorretun kansansa rohkeana tukena. Kuolinhetkellään hän kutsui poikansa luoksensa, siunasi heitä ja kehoitti heitä uskollisesti pysymään Herran laissa ja isien uskossa, ja antamaan waikka henkensä sen edestä.

Mattathiaan kuoleman jälkeen astui hänen poikansa **Juudas** isänsä sijaan Juutalaisia johtamaan. Hän oli rohkea, niinkuin nuori jalopeura taistelemaan wihollisia wastaan. Sentähden annettiin hänelle liikanimi Makkabilainen (kenties sanasta: makkaba = wasara), ja hänen jälkeläisiänsä kutsutaan Makkabilaisiksi. Uskossa Jumalaan johdatti Juudas pientä joukkoansa wihollisia wastaan, usein monta wertaa lukuisempaa wihollista

wastaan. Hän tiesi, että asia on Jumalan, joka saattaa nyt niinkuin Gideoninkin aikana antaa woiton yhtä hywin harwojen kuin suuren lukumäärän kautta. Lyhyessä ajassa löi hän 4 syrialaista päällikköä ja riensi woitosta toiseen. Päällikkö Nikanor, joka tuli Juudasta wastaan suurella sotajoukolla, kadotti tappelussa 9,000 miestä ja jätti paetessaan woittajalle suuren saaliin; mutta Juutalaiset palasiwat ylistäin Herraa psalmin sanoilla: „Kiittäkäät Herraa, sillä hän on hywä ja hänen laupeutensa pysyy iankaikkisesti." Seuraawana wuonna tuli päällikkö Lysias 75,000 miehen kanssa Juutalaisia kurittamaan ja aikoi tunkeutua Juudaan. Mutta Juudas läksi 10,000 miehisellä joukolla häntä wastaan, ja awuksi huudettuaan Israelin Jumalata, hyökkäsi hän rohkeasti wihollisten kimppuun ja löi heidät pakoon. Wiisituhatta wihollista jäi kentälle.

Näitten tapausten jälkeen saiwat Juutalaiset wähän lepoaikaa, ja Juudas tuli Jerusalemiin ja puhdisti temppelin epäjumalanpalweluksen saastaisuuksista; epäjumalanalttarit murrettiin alas ja Israelin Jumalan palwelus pantiin jälleen woimaan. Tämä tapahtui 9 kuukauden eli Kislew-kuun 25 p:nä w. 164, jonka tapauksen johdosta sittemmin wietettiin temppelin wihkimysjuhlaa.*) Temppelin wuorikin nyt wahwistettiin muurilla ja warustuksilla, ja asetettiin sinne sotawäkeä. Linna Jerusalemissa oli kuitenkin wielä edelleen Syrialaisten käsissä.

Samana wuonna (w. 164) kuoli Antiokus Episanes hirmuisen taudin tuskissa; liha hänen ruumiissansa alkoi mädätä ja hän haisi niin pahoin, ettei kukaan woinut sitä kärsiä (2 Makk. 9, 9). Hänen poikansa jatkoi sotaa Juutalaisia wastaan; hän tuli 12,000 miehen suuruisen sotajoukon kanssa Judeaan ja piiritti temppeliwuorta Je-

*) Tätä juhlaa nimitetään suomalaisessa Raamatussa „kirkkomessuksi" (Joh. 10, 22).

usalemissa, johon Juudas joukkoinensa oli wetäytynyt. Antiokiassa syntynyt kapina pakoitti häntä kuitenkin tekemään rauhan Juutalaisten kanssa ja palaamaan kotia. Tämän rauhan-sopimuksen mukaan saisiwat Juutalaiset wapaasti harjoittaa uskontoansa ja pitää lakinsa. Mutta rauhaa ei kauan kestänyt. Tosin murhattiin Antiokus Eupator (w. 162), hallittuaan ainoastaan 2 wuotta, ja Syrian kuninkaan istuin joutui riitojen alaiseksi, jotka suuresti heikonsiwat waltakuntaa; mutta sotaa jatkettiin Juutalaisten kukistamiseksi. Juudas Makkabilaisen ur[illegible]ollisuutta kysyttiin siis yhä edelleen, ja hän saikin wielä [illegible] woittoa Syrialaisten yli. Mutta uskallus Juma[illegible]kyy hänessä alkaneen laimentua ja jonkunlainen [illegible]iansa onnistumisesta woittaneen sydämmessä [illegible] turwautui Roomalaisten apuun; Juudas [illegible]ahettilästä Roomaan ja solmisi liiton Rooma[illegible]anssa. Hän toiwoi heiltä apua, sillä kansojen [illegible]wi Roomalaisista se puhe, että he pitäwät sanansa [illegible]ewat liittolaisiansa. Roomalaisten liitosta ei ollut [illegible]ajilla mitään todellista apua; päinwastoin Juu[illegible]en sota-onni nyt kääntyi hänelle wastaiseksi, ja Roomalaiset juuri oliwat ne, jotka Jerusalemin häwittiwät. Jos Juudas olisi ymmärtänyt Danielin ennustuksia (Dan. 7 l.) maailman waltakunnista, olisi hän tietänyt, ettei Roomalaisilta ollut muuta odotettawana kuin wahinkoa.

Wuonna 160 tuli syrialainen sotajoukko taas Juudaan; 22,000 miestä lähestyi Jerusalemia. Juudaksella, joka seisoi Laisa'ssa (Eleasassa)*), ei ollut muuta kuin 3,000 miestä; näistäkin osa pakeni ennen tappelua. Hän kuitenkin 800 miehellä ryhtyi wastarintaa tekemään eikä tahtonut paeta. Tässä taistelussa Juudas miehinensä

*) Nykyään tuntematon paikka lähellä Jerusalemia.

sortui yliwoiman alle ja kaatui sankarina tantereelle, säilyttäen suuren uros-maineensa. Israel suri häntä, walittaen: „Woi että se sankari kaatui, joka on Israelia warjellut ja wapahtanut!“

Juudas Makkabilaisen kuoleman jälkeen joutuiwat Juutalaiset suureen ahdinkoon; mutta hänen weljensä **Jonathan** astui nyt rohkeasti kansaansa johtamaan (w. 160—143). Waltiolliset häiriöt Syriassa ja alituiset riidat kuninkaan wallasta, jotka suuresti heikonsiwat waltakuntaa, tekiwät mahdolliseksi Jonathanille pitää puoliansa wihollisia wastaan. Urhoollisesti ja hywällä me-
nestyksellä taisteli hän sekä Syrialaisia wastaan ett
tollisia Juutalaisia wastaan. Wuonna 152 sa
mäisen papin arwon, joka tästä lähtien
laisten suwulle. Jonathan uudisti liit
ja Spartalaisten kanssa. Nämä liitot ei
Juutalaisille mitään hywää, waan päinwastoin
samoin kuin Juudakselle oli käynyt, joutui he
solmeamisen jälkeen perikatoon. Petoksen kautt
hän erään syrialaisen wallan-anastajan Tryfon'in
joka antoi tappaa sekä Jonathanin että hänen kaksi
kaansa (w. 143).

Kolmas weli **Simon** rupesi nyt kansansa johtajaksi. Hänen onnistui saada rauha solmituksi wihollisten kanssa; Syrian kuningas myönsi Juutalaisille wapauden kaikista weroista ja antoi heille takaisin kaikki linnoitukset (w. 142). Seuraawana wuonna (w. 141) sai Simon Jerusalemin linnankin haltuunsa ja astui nyt sinne sotawäkensä kanssa juhlakulussa „kiitoswirsillä, palmu-oksilla ja kaikellaisilla kanteleilla, kiittäen Jumalata.“ Tästä wiimemainitusta wuodesta luetaan Juutalaisten itsenäisyyden aika; ja kiitollinen kansa teki Simonin ruhtinaakseen, samalla kertaa kuin hän oli ylimmäinen pappi, ja lupasi olla hänelle

uskollisena, „siksi kuin Jumala olisi heille herättäwä sen oikean profetan" (1 Makk. 14, 41).

Simon Makkabilaisen hallitusaika oli Juutalaisille lewon aika pitkällisten rauhattomuuksien perästä. Hän rankaisi kaikkia uskottomia ja pakanuuteen luopuneita Juutalaisia, pani Israelin Jumalan palweluksen kaikkialla woimaan ja piti ulkonaiset wiholliset kurissa. Simon lankesi petoksen kautta, niinkuin hänen weljensä Jonathankin, ja joutui salamurhaajain uhriksi wuonna 135. Hänen poikansa **Johannes**, liialta nimeltä Hyrkanus, walloitti Galilean ja Samarian sekä häwitti temppelin, jonka Samarialaiset oliwat Aleksanteri suuren aikoina rakentaneet Garizimin wuoren kukkulalle. Myöskin käwi hän sotaa Edomilaisia wastaan ja pakoitti heitä suostumaan ympärileikkaukseen ja Mooseksen lain pitämiseen. Tämä Johanneksen into miekan kautta kääntää pakanoita, jonkakaltaista intoa hänen poikansa myös osoitti, oli lähtenyt profetallisten ennustusten wäärin-ymmärtämisestä, eikä tuottanut hywiä hedelmiä; Edomilaisen Herodeksen hallitukseen pääsö tuli tämän kautta mahdolliseksi.

Johanneksen kuoleman jälkeen (w. 107) tuli hänen poikansa **Aristobulus** hallitukseen. Hän otti kuninkaan nimen (w. 106), mutta oli kelwoton ja julma hallitsija, joka antoi tappaa omaisiaankin. Hän hallitsi ainoastaan yhden wuoden. Tämän jälkeen tarjoaa meille Makkabilaisten eli Hasmonealaisten*) historia werisiä sukuriitoja ja muita julmuuksia, täydellisesti yhtä hirmuisia kuin pakanain kesken. Me jätämme ne kertomatta. Hallitsijain jumalattomuuden tähden kiiruhti Juutalaisten itsenäisyyden aika loppuansa kohden. Aristobulon kaksi weljen-poikaa: Hyrkanus ja Aristobulus

*) Matthatiaan iso-isän nimen kerrotaan olleen Hasmoneus, jonka jälkeen sitten Makkabilaiset nimittiwät sukunsa Hasmonealaiseksi.

taistelivat keskenänsä hallituksesta, aikaansaattaen paljon levottomuutta ja julmuutta maassa. Siihen aikaan oli roomalainen päällikkö Pompejus juuri valloitusretkellä Aasiassa ja oli jo kukistanut Syrian ja tehnyt sen roomalaiseksi maakunnaksi. Hänelle Damaskoon lähettivät nyt kumpasetkin veljekset lahjoja ja pyysivät hänen suosiotansa ja välitystänsä. Pompejus kannatti ensin Aristobuloa ja pakoitti Hyrkanoa ynnä hänen liittolaisiansa luopumaan Jerusalemin piirityksestä, johon olivat ryhtyneet. Mutta kun Pompejus sitten muutti mielensä ja rupesi puolustamaan Hyrkanoa, ryhtyi Aristobulus vastarintaa tekemään. Silloin tuli Pompejus Jerusalemiin ja valloitti kaupungin eräänä sabattina (v. 63). Jo ennen kaupungin valloittamista olivat Juutalaiset taistelleet keskenänsä, koska heitä oli kaksi puoluetta, joista toinen noudatti Aristobuloa, toinen taas kannatti Hyrkanoa ja tahtoi avata portit Pompejolle. Miekka raivosi julmasti. Noin 12,000 Juutalaista sai tässä surmansa joko keskinäisissä taisteluissa tahi roomalaisten miekan kautta. Pompejus kävi temppelin kaikkein pyhimmässäkin katselemassa, mutta temppelin aarteita hän ei koskenut, vaan käski jatkaa jumalanpalvelusta. Jerusalemin muurit nyt hajoitettiin ja asukkaat tuomittiin maksamaan vuotuista veroa Roomalaisille. Aristobulus ja hänen lapsensa sidottiin ja vietiin Roomaan, jossa heidän piti Pompejon triumfi-kulussa tuottaa kunniata voittajalle. Hyrkanus määrättiin ylimmäiseksi papiksi ja ruhtinaaksi Jerusalemiin. Kuninkaan nimeä hänelle ei kuitenkaan annettu, ja maan rajat supistettiin johonkin määrin alkuperäiseen Juudan alueesen.

Näin kadotti Juuda taas itsenäisyytensä ja joutui Roomalaisten vallan alle. Julius Cesar määräsi Idumealaisen (Edomilaisen) Antipater'in Judean prokuratoriksi ja jätti Hyrkanolle ainoastaan ylimmäis-papillisen

armon. Mutta Herra ei ottanut waltikkaa wielä pois Juudalta, sillä „Sankari" ei ollut wielä tullut. Antipaterin poika Herodes, joka eli Roomassa ja oli siellä saawuttanut ylhäisten suosion, nimitettiin Judean kuninkaaksi (w. 40). Kahden wuoden perästä sai hän Jerusalemin walloitetuksi ja wahwisti waltakuntansa. Hän otti itsel= leen puolison Hyrkanon suwusta, saadakseen kansan silmissä oikeuden Juudan hallitus=istuimeen. Herodes, joka historiassa kantaa liikanimen: suuri, oli oikkuinen ja julma hallitsija. Hän antoi tappaa oman puolisonsa, hänen wanhempansa ja weljensä, wielä omia lapsiaankin sekä suuren joukon Juutalaisia. Hän tahtoi häwittää koko Makkabilaisten suwun, wahwistaaksensa itsensä hallitus=istuimella. Estääkseen kansan wihaa purkautumasta häntä kohtaan, ja samalla tuottaaksceen itselleen kunniata, rupesi hän rakentamaan ja koristamaan Jerusalemin temppeliä (noin w. 20 e. Kr.),*) ja rakensi myös Antonia=linnan Jerusalemiin sekä Kesarean kaupungin Wälimeren rannalla ynnä muita temppeleitä ja kaupunkeja. Sattuneen näljänhädän aikana teki hän suurellaisia toimia kansan hädän liewittämiseksi. Mutta kansan wihaa, ainakin oikeitten Juutalaisten wihaa, ei hän woinut päältänsä poistaa. Herodes olikin oikeastaan muukalainen, ainakin mieleltään; ja „oikean Israelilaisen" mieli oli hänestä kaukana. Tämän Herodeksen aikana syntyi meidän Herramme Betlehemin kaupungissa. Herodes ei tunnustanut häntä Herrakseen, waan etsi häntä tappaaksensa ja antoi toimittaa hirmutyön Betlehemissä, antaessaan siellä surmata poikalapset. Jonkun aikaa sen jälkeen (w. 2 j. Kr.) kuoli Herodes hirmuisissa tuskissa, sekä ruumiin tuskissa että omantunnon waiwoissa; hän sai kuoleman, joka wastasi hänen elämätään.

*) Tätä koristustyötä jatkettiin Herodeksen kuoleman jälkeen, ja sitä kesti 46 wuotta (Joh. 2, 20).

Herodeksen pojat ja kaksi muuta jälkeistänsä hallitsiwat sitten wielä jonkun aikaa eri osissa maata, kunnes Jerusalem häwitettiin Tituksen kautta w. 70, jolloin waltikka kokonaan otettiin pois Juudalta, ja kansa hajoitettiin ympäri maailmata. Judean maan-osaan tuli roomalaiset maaherrat jo wuonna 11 j. Kr. *), ja Pontius Pilatus oli näistä wiides järjestyksessä.

Juutalaisten uskonnollinen tila. Nehemian jälkeisellä ajalla syntyi Jerusalemissa Suuri Raati (Sanhedrin, latinaksi Synedrium), joka oli Juutalaisten korkein oikeus. Siihen kuului Mooseksen aikuisten wanhinten luwun mukaan (4 Moos. 11, 16) 70 jäsentä, jotka otettiin etewimmistä pappein ja kirjanoppineitten suwuista. Ylimmäinen pappi oli tämän oikeuden esimiehenä. Suuren Raadin tuomiowalta waihteli eri aikoina sen mukaan, minkäkaltainen hallitus oli Jerusalemissa; itsenäisten hallitsijain ja roomalaisten maaherrain aikana rajoittui se melkein yksinomaan uskonnollisten sääntöjen ratkaisemiseen ja jumalanpalwelusta koskewain asiain päätökseen. Kaikki kuoleman-tuomiot täytyi ainakin Roomalaisten aikana alistaa hallitsijan päätöksen alle.

Kirjan-oppineitten sääty syntyi myös tällä aikakaudella. Kirjanoppineet, joita kutsuttiin ja puhuteltiin kunnianimellä: Rabbi (Rabbi = opettaja, mestari), oliwat ottaneet toimekseen raamattujen tutkimisen ja selittämisen. Kun ei profetoja enää ilmestynyt eikä uusia kanonisia kirjoja syntynyt, oli tärkeätä saada wanhat kirjat kootuiksi ja oikein selitetyiksi. Sekä pyhäin kirjain teksti että sen selitykset oliwat säilytettäwät alkuperäisessä puhtaudessaan ja niitten johdosta nousseet riitakysymykset oliwat ratkaistawat. Näinmuodoin syntyi jonkunlainen jumaluus-opillinen ja erittäin lain käytäntöä koskewa

*) Ajanlasku tarjoaa monta waikeutta, jonka tähden saattaa tapahtua, että tästäkin wuodesta on toisistaan eriäwiä tiedonantoj

oppijärjestelmä. Kirjanoppineet pitiwät Esraa oppi-isänään ja johdattiwat selitystensä syntyperän aina Esrasta, wieläpä Mooseksesta asti. He perustiwat kouluja, joissa julkisesti pidettiin luentoja ja wäiteltiin lainkysymyksistä ja ylipäänsä uskonnollisista asioista; myöskin antoiwat he opetusta oppilaille (esim. Ap. t. 22, 3). He eiwät nauttineet tästä mitään palkkaa, waan elättiwät itsensä jonkun työn tahi wiran toimittamisella. Tahtoessaan erinomaisella tarkkuudella säilyttää lakikirjain oikeata ymmärrystä ja isiltä perittyä selitystapaa, eksyiwät kirjanoppineet usein mitättömiin wiisasteluihin. Wähitellen syntyi koko joukko sääntöjä, joita nimitettiin „wanhinten säännöiksi" ja jotka yhä lisättyinä kulkiwat traditsionina (perittynä tapana) polwesta polween. Näitä ruwettiin pitämään suuressa arwossa sen mukaan kuin jumalanpelko ja lain oikea ymmärrys himmentyi kansassa, ja wihdoin käwi niin, että nämä „wanhinten säännöt", jotka alkuaan tarkoittiwat Jumalan ilmoitetun sanan puhtaana säilyttämistä, tuliwat salwaksi, jonka kautta kansa estettiin Jumalan sanan oikeasta ymmärryksestä ja eksytettiin kuolleeseen omawanhurskauteen. Sentähden meidän Wapahtajamme lausui niin ankaria tuomiosanoja kirjanoppineille (esim. Matt. 23 l.; katso myös Matt. 15, 1—9).

Jerusalemin temppeli oli wankeudesta palaamisen jälkeen aina sen häwittämiseen saakka yhdyssiteenä, jossa warsinainen jumalanpalwelus ja kaikki uhrit toimitettiin. Mutta wähitellen syntyi Synagogoja eli kokouspaikkoja, joihin joka sabatti kokoonnuttiin lakia ja profetoja kuuntelemaan. Näitä synagogoja, joita kirjanoppineet johdattiwat, syntyi sekä Kanaanimaahan eli Palestinaan että kaikkiin maihin, mihin waan Juutalaisia asettui asumaan. Kun Jerusalemin temppeli sittemmin häwisi, saiwat nämä synagogat toisen ja laajemman merkityksen hajoitettujen Juutalaisten uskonnollisessa elämässä.

Juutalaisten kesken syntyi tällä aikakaudella eri uskonnollisia oppisuuntia eli lahkokuntia, joilla usein oli waltiollinenkin merkitys ja jotka saattoiwat muodostaa waltiollisia puolueitakin. Farisealaiset oliwat näistä tärkeimmät. Nimi merkitsee: eroitetut, hurskaat, ja on luultawasti syntynyt siitä, että he ahkerasti harjoittiwat ulkonaista hurskautta. Farisealaiset oliwat Moosefsen lain kiiwaita noudattajia, waan etsiwät tässä usein „wanhinten sääntöjen" wähäpätöisyyksiin ja ulkokultaiseen omawanhurskauteen. Itsepintaisesti ja useimmiten menestyksellä wastustiwat he Makkabilaisten hallitsijain ja roomalaisten maaherrain yrityksiä lain sääntöjä ja kansan perittyjä tapoja wastaan. Kansan kesken oli heillä suuri luottamus ja kunnatus; kaikellaista muukalaisuutta wastaan he ehdottomasti puolustiwatkin juutalaisen kansansa oikeuksia. Useimmat kirjanoppineet oliwat Farisealaisia. Suuressa Raadissa oli Farisealaisilla enemmistö. Sen kautta, että Farisealaiset oliwat etsyneet omawanhurskauteen ja niin sanoaksemme maallistuttaneet Messias-toiwon, joutuiwat he Jesuksen ja Jumalallisen pelastuksen katkeriksi wihollisiksi. Kuitenkin löytyi heidän seassansa Jesuksen opetuslapsiakin (esim. Nikodemus, Josef Arimathiasta ja Paawali).

Sadduksealaiset johtawat nimensä eräästä kirjanoppineesta, nimeltä Zaddok. He oliwat ylimalkain Farisealaisten wastustajia, eiwätkä pitäneet niin suurta lukua Jumalan sanasta, eiwätkä „wanhinten säämmöistäkään" wälittäneet. Mitä oppiin tulee, niin kielsiwät he korkeampien henkien eli enkelien olemisen sekä ylösnousemisen ja wiimeisen tuomion (esim. Matt. 22, 23; Apt. 23, 8). Heidän joukkoonsa kuului enimmäkseen rikkaita ja ylhäisiä, ja he pitiwät useimmiten muukalaisten puolta ja etsiwät hallitsijain suosiota. Wapahtajastamme he eiwät näkösään paljon wälittäneet, waan tekiwät hänelle pilkallisia

kysymyksiä (esim. Matt. 22, 44 ss.). Sadducealaiset oliwat siis semmoisia ihmisiä, jotka korkeimpana pyrintönänsä pitiwät hywinwointia ja nautintoa täsjä maailmasja, jotka sanowat: „syökäämme ja juokaamme, sillä huomenna me kuolemme“ (1 Kor. 15, 32).

Eräs uskonnollinen oppikunta olisi wielä mainittawa, nimittäin Essealaiset eli Esseniläiset. Niitten nimeä ei löydy Raamatussa, ja heidän synnystään ja olostaan on ylimalkain hywin wähän tietoja. Farisealaisista ja Sadducealaisista he suuresti eroawat; sillä edelliset oliwat puolueita kansan keskellä, mutta Essealaiset eliwät munkkikunnan tapaan sekaantumatta waltiollisiin ja muihin yleisiin asioihin. He eliwät pienemmissä yhteiskunnissa, joitten jäsenten kesken wallitsi omaisuuden yhteys. Hiljaisesti ja ahkerasti työskennellen maanwiljelyksessä he elättiwät henkensä; kaupantekoon, sotapalwelukseen tahi sota-aseitten walmistamiseen he eiwät ryhtyneet. Sangen yksinkertaiset ja itsensäkieltäwäiset oliwat he ruuassa ja puwussaan. Walaa he eiwät tehneet, ja awioelämätä he ylimalkain karttoiwat. Pesemisiä eli puhdistuksia, hurskaita harjoituksia, rukousta, sabatin pitämistä y. m. s. he ahkerasti noudattiwat. Jos ja missä määrin Essealaiset, joita ei mahtanut aiwan paljon löytyä, sitten Jesuksen aikana uskoiwat hänen Kristuksekfi ja syntisten Wapahtajaksi, on meille tietymätöntä.

„Israelin historian sydän on jumalallinen neuwo ihmisten pelastamisesta, joka on Abrahamin siemenestä tulewa kaikille kansoille maan päällä“ (Kurtz). Niinkauan kuin Israelin kansa oli tämän jumalallisen neuwon elähyttämänä, oli sillä elinwoimallinen, waikka eri-waihei-

nen olomuoto; mutta kun Jumalan elähyttäwä Henki heistä luopui, silloin muuttui kansa kuolleeksi ruumiiksi. Israel kadotti elinwoimansa ja joutui waltiollisesti häwiöön, sillä: „kussa raato on, sinne kotkat kokoontuwat" (Matt. 24, 28). Mutta Herran armoneuwo ihmisten pelastamiseksi ei kuitenkaan saattanut hukkaan mennä. Wanha, Herrasta luopunut ja omawanhurskas Israel kuoli; mutta uusi Israel, joka on Herran seurakunta maan päällä, nousi elämän Ruhtinaan johdattamana, ja hän on waltakuntaansa hallitsewa iankaikkisesti.

Wiimeiset 400 wuotta on tosin Israelissa odotusaika; Kristusta odotettiin, ja yhä hartaammin, mitä lähemmäksi Jumalan Pojan lihaan tulemisen aika lähestyi. Mutta Israel, kuollut Israel, odotti maallista ruhtinasta ja kansallista pelastajaa, -- ei syntisten Wapahtajaa. Sentähden hylkäsi se, kokonaisena kansana katsottuna, Jesuksen, ja Jumalan waltakunta otettiin siltä pois (Matt. 21, 33—46). Mutta wähäinen joukko „oikeita Israelilaisia" löytyi kuitenkin kansan seassa, jotka odotusajan waiwoissa oliwat oppineet todellisesti ikäwöimään ja huokaamaan „Israelin lunastusta." (Tämmöisiä on Raamatussa mainittu useampia, esim. Sakaria ja Elisabet, Josef ja Maria, Betlehemin paimenet, Simeon, Hanna ja Jesuksen opetuslapset). Pakanakansat, jotka oliwat saaneet waeltaa omia teitänsä (Ap. t. 14, 16), oliwat kuluttaneet woimansa turhassa onnen ja pelastuksen hakemisessa ja eksyneet yhä sywemmälle synnin ja perkeleen waltaan; siellä täällä alkoi niittenkin keskeen kuulua odotuksen huokauksia. Kun nyt Israelin kansan historia päättyy ja wanhan liiton loppu on käsissä, on maan-ala jo walmistettu uudelle täydellisemmälle liitolle. Kun ewankeliumin sana sitten kaikuu pakanoille: „Teille on syntynyt Wapahtaja, Herra Kristus

Dawidin kaupungissa", niin odottajat siellläkin rientäwät ilolla sitä kuulemaan, ja kaikkien täytyy wähitellen walmistua elämän Herraa kumartamaan tahi joutumaan hänen „jalkainsa astinlaudaksi" (Fil. 2, 10. 11; Hebr. 10, 13).

Sortawala, Sortawalan kirjapainossa 1901.